សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច

Université Royal de Droit et des sciences Economique

Royal University of Law and Economics

សារណាបញ្ចប់ការសិក្សា

ទម្រង់នៃលិខិតមតកសាសន៍ ក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណីកម្ពុជា

ស្រាវជ្រាវពីថ្ងៃទី២៣ ខែមីនា ឆ្នាំ២០២២ ដល់ថ្ងៃទី២៣ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០២២

រៀបរៀងដោយ	សាស្ត្រាចារ្យណែនាំ
និស្សិតឈ្មោះ **តាំង ស៊ុយហេង**	លោក **គង់ សុភ័ក្ត្រ**
ថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រ **នីតិសាស្ត្រ**	ឆ្នាំចូលសិក្សា ២០១៨
ជំនាន់ទី ២៧ (អាហារូបករណ៍)	ឆ្នាំសរសេរសារណា ២០២២

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ

ជាបឋមនាងខ្ញុំ **តាំង ស៊ុយហេង** ជានិស្សិតថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រ ផ្នែកនីតិសាស្ត្រជំនាន់ទី២៧ (អាហារូបករណ៍) ឆ្នាំសិក្សា ២០១៨-២០២២ នៃសកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច។

សូមថ្លែងអំណរគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅបំផុតជូនចំពោះ៖

លោកឪពុក និង **អ្នកម្តាយ** យ៉ាងជ្រាលជ្រៅជាទីបំផុតដែលអ្នកមានគុណបានផ្តល់កំណើតដល់រូបកូនព្រមទាំងខិតខំពុះពារនូវគ្រប់ឧបសគ្គ ដើម្បីចិញ្ចឹមបីបាច់ថែរក្សា អប់រំ ទូន្មាន ប្រៀនប្រដៅកូនតាំងពីមិនទាន់ដឹងក្តីជួយទំនុកបម្រុងទាំងស្មារតី និងសម្ភារៈរហូតទទួលបានការសិក្សាពីថ្នាក់បឋមសិក្សារហូតដល់ឧត្តមសិក្សា។

នាងខ្ញុំសូមថ្លែងអំណរគុណផងដែរជូនចំពោះ ឯកឧត្តមសាកលវិទ្យាធិការ សាកលវិទ្យាធិការរង ព្រឹទ្ធបុរស លោក លោកស្រីសាស្ត្រាចារ្យ និងបុគ្គលិកទាំងអស់នៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ចដែលបានបង្រៀន ណែនាំដោយយកចិត្តទុកដាក់ទាំងទ្រឹស្តី និងការអនុវត្តជាក់ស្តែងហើយធ្វើឱ្យនាងខ្ញុំទទួលបាននូវចំណេះដឹង។

ជាពិសេសលោកសាស្ត្រាចារ្យ **គង់ សុភ័ក្រ្ត** ជាសាស្ត្រាចារ្យនៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច ដែលជាគ្រូណែនាំក្នុងការសរសេរសារណារបស់នាងខ្ញុំ ហើយលោកបានចំណាយពេលវេលាដ៏មានតម្លៃពន្យល់ ចង្អុលបង្ហាញ និងផ្តល់ជាគំនិតយោបល់ ពិនិត្យមើលនូវខ្លឹមសារ ឱ្យមានការកែសម្រួល ហើយនិងផ្តល់ជាឯកសារពាក់ព័ន្ធផ្សេងៗទៀត ដើម្បីឱ្យសារណានាងខ្ញុំកាន់តែល្អប្រសើរ និងជោគជ័យ។

ជាទីបញ្ចប់នាងខ្ញុំសូមសំដែងនូវការដឹងគុណ និងថ្លែងអំណរគុណចំពោះអ្នកមានគុណទាំងពីរ សាស្ត្រាចារ្យ គង់ សុភ័ក្រ្ត ឯកឧត្តមសាកលវិទ្យាធិការ សាកលវិទ្យាធិការរង ព្រឹទ្ធបុរស លោក លោកស្រីសាស្ត្រចារ្យ និងបុគ្គលិកទាំងអស់ សូមជួបប្រទះនូវពុទ្ធពរទាំងបួនប្រការ គឺ អាយុ វណ្ណៈ សុខៈ ពលៈ កុំបីឃ្លៀងឃ្លាតឡើយ។

អារម្ភកថា

ដោយមើលឃើញពីបញ្ហា និងវិវាទទាំងឡាយដែលបានកើតឡើងនឹងការធ្វើមតកសាសន៍ដោយមិនមានសុពលភាពត្រឹមត្រូវតាមទម្រង់ដែលបានកំណត់ ជាហេតុធ្វើឱ្យមានការឈ្លោះប្រកែកគ្នា ចំពោះរឿងមត៌កដែលបានបន្សល់ទុកដោយមតកជន ឱ្យទៅសន្តតិជនរបស់ខ្លួន ទើបនាងខ្ញុំសម្រេចចិត្តជ្រើសរើសយកប្រធានបទស្តីពី **ទម្រង់នៃលិខិតមតកសាសន៍ ក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណីកម្ពុជា** មកធ្វើការស្រាវជ្រាវ ដើម្បីធ្វើជាសារណាក្នុងការបញ្ចប់ការសិក្សា។

ការលើកយកប្រធានបទខាងលើនេះ មកធ្វើការស្រាវជាវ ក្នុងគោលបំណង ពង្រីកនូវចំណេះដឹងដែលពាក់ព័ន្ធនឹងប្រធានបទនេះឱ្យកាន់តែស៊ីជម្រៅ ព្រមទាំងជាការចូលរួមចំណែកមួយដល់មិត្តនិស្សិត និងមិត្តអ្នកអានដែលមានគោលបំណងស្វែងយល់ពីទម្រង់ទាំងឡាយដែលកំណត់ដោយច្បាប់ឱ្យបានច្បាស់លាស់ ដោយមានការពន្យល់យ៉ាងលម្អិតពាក់ព័ន្ធនឹងការតាក់តែងនូវមតកសាសន៍ ទម្រង់ចាំបាច់ទាំងឡាយដែលត្រូវមានក្នុងមតកសាសន៍ ព្រមទាំងការថែរក្សានូវមតកសាសន៍នេះឱ្យបានល្អ ដើម្បីជៀសវាង ការក្លែងបន្លំ ឬ កែប្រែនូវមតកសាសន៍ដោយប្រការណាមួយ។ តាមរយៈសារណានេះ នាងខ្ញុំសង្ឃឹមយ៉ាងម៉ុតមាំថា អត្ថបទនេះ នឹងចូលរួមចំណែកមួយក្នុងការផ្សព្វផ្សាយ មិនត្រឹមតែសិស្ស និស្សិតដែលសិក្សាផ្នែកច្បាប់នោះទេ ប៉ុន្តែសម្រាប់ប្រជាពលរដ្ឋទូទៅទាំងអស់ ដើម្បីជាប្រទីបមួយដែលអាចឱ្យងាយយល់ និងងាយយកមកអនុវត្តក្នុងការធ្វើមតកសាសន៍ប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព និងកាត់បន្ថយនូវជម្លោះដណ្តើមទ្រព្យ ព្រមទាំងធ្វើឱ្យសន្តតិជន រួមទាំងបុគ្គលដែលទទួលផលប្រយោជន៍ដោយមតកសាសន៍ អាចរស់នៅបានសុខក្សេមក្សាន្តនៅក្នុងសង្គម ។

ជាចុងក្រោយ នាងខ្ញុំសូមអភ័យទោស ទុកជាមុននូវកំហុសខុសឆ្គង ដែលកើតមានឡើងទាំងបច្ចេកទេស និងខ្លឹមសារ។ សូមសាស្ត្រាចារ្យ សិស្សនិស្សិត អ្នកសិក្សាស្រាវជ្រាវ និងមិត្តអ្នកអានមេត្តាយោគយល់អធ្យាស្រ័យ។ នាងខ្ញុំ រីករាយទទួលនូវការកែលំអពីលោកអ្នក។

មាតិកា

ទំព័រ

សេចក្តីផ្តើម ១

ជំពូកទី១៖

សញ្ញាណទូទៅ នៃមតកសាសន៍

ផ្នែកទី១៖ និយមន័យ និងលក្ខណៈ នៃមតកសាសន៍ ៣

កថាខណ្ឌទី១៖ និយមន័យ ៣

កថាខណ្ឌទី២៖ លក្ខណៈនៃមតកសាសន៍ ៤

១. សកម្មភាពឯកតោភាគី ៤

២. ពេលបង្កើតអានុភាពនៃមតកសាសន៍ ៤

៣. ភាពចាំបាច់នៃទម្រង់ដែលកំណត់ដោយច្បាប់ ៤

៤. ចំណុចដែលត្រូវសរសេរក្នុងមតកសាសន៍ ៥

៥. សកម្មភាពផ្ទាល់ខ្លួន និងផ្តាច់មុខ ៥

ផ្នែកទី២៖ លក្ខខណ្ឌគ្រឹះនៃមតកសាសន៍ ៥

កថាខណ្ឌទី១៖ សមត្ថភាពក្នុងការធ្វើមតកសាសន៍ ៦

១. សមត្ថភាពក្នុងការធ្វើសកម្មភាព ៦

២. សមត្ថភាពខាងឆន្ទៈ ៧

កថាខណ្ឌទី២៖ ការបង្ហាញឆន្ទៈដោយគ្មានវិការៈ ៨

១. ការភាន់ច្រឡំ ៨

២. ការឆបោក ៩

៣. ការគម្រាមកំហែង ៩

៤. ព័ត៌មានមិនពិត ៩

៥. ការរំលោភបំពានលើស្ថានភាព ១០

ផ្នែកទី៣៖ ភាពចាំបាច់នៃទម្រង់មតកសាសន៍ ១០

កថាខណ្ឌទី១៖ សុពលភាពនៃទម្រង់ ១០

កថាខណ្ឌទី២៖ ការចុះកាលបរិច្ឆេទ ១១

ជំពូកទី២៖

មតកសាសន៍ តាមទម្រង់ធម្មតា

ផ្នែកទី១៖ មតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូត ១៣

កថាខណ្ឌទី១៖ ការតាក់តែងមតកសាសន៍ ១៣

១. អ្នកទទួលបន្ទុកក្នុងការតាក់តែងមតកសាសន៍ ១៤

២. ទម្រង់ចាំបាច់ នៃមតកសាសន៍ ១៤

កថាខណ្ឌទី២៖ និទ្ទេសដែលត្រូវចុះ និងការរក្សាមតកសាសន៍ ១៦

១. និទ្ទេសដែលត្រូវចុះ ១៦

២. ការរក្សាមតកសាសន៍ ១៦

ផ្នែកទី២៖ មតកសាសន៍ដោយលិខិតឯកជន ១៧

កថាខណ្ឌទី១៖ ការតាក់តែងមតកសាសន៍ ១៧

១. អ្នកទទួលបន្ទុកក្នុងការតាក់តែងមតកសាសន៍ ១៧

២. ទម្រង់ចាំបាច់ នៃមតកសាសន៍ ១៨

កថាខណ្ឌទី២៖ និទ្ទេសដែលត្រូវចុះ និងការរក្សាមតកសាសន៍ ១៩

១. និទ្ទេសដែលត្រូវចុះ ១៩

២. ការរក្សាមតកសាសន៍ ១៩

ផ្នែកទី៣៖ មតកសាសន៍ដោយលិខិតសម្ងាត់ ២០

កថាខណ្ឌទី១៖ ការតាក់តែងមតកសាសន៍ ២០

១. អ្នកទទួលបន្ទុកក្នុងការតាក់តែងមតកសាសន៍ ២០

២. ទម្រង់ចាំបាច់ នៃមតកសាសន៍ ២១

កថាខណ្ឌទី២៖ និទ្ទេសដែលត្រូវចុះ និងការរក្សាមតកសាសន៍ ២២

១. និទ្ទេសដែលត្រូវចុះ ២២

២. ការរក្សាមតកសាសន៍ ២២

ជំពូកទី៣៖

មតកសាសន៍ តាមទម្រង់ពិសេស

ផ្នែកទី១៖ មតកសាសន៍របស់ជនដែលកំពុងជួបគ្រោះថ្នាក់បន្ទាន់ដល់អាយុជីវិត.....២៣
កថាខណ្ឌទី១៖ ទម្រង់នៃការតាក់តែងមតកសាសន៍ ២៣
១. អ្នកទទួលបន្ទុកក្នុងការតាក់តែងមតកសាសន៍ ២៣
២. ទម្រង់ចាំបាច់នៃមតកសាសន៍ ២៤
កថាខណ្ឌទី២៖ លក្ខខណ្ឌអានុភាពនៃទម្រង់ ២៤
ផ្នែកទី២៖ មតកសាសនៃជនដែលត្រូវជាប់ឃុំឃាំង និងនៅក្នុងនាវា ឬយន្តហោះ..២៥
កថាខណ្ឌទី១៖ មតកសាសន៍នៃជនដែលត្រូវជាប់ឃុំឃាំង ២៥
១. ទម្រង់នៃការតាក់តែងមតកសាសន៍ ២៥
២. លក្ខខណ្ឌអានុភាពនៃទម្រង់ ២៦
កថាខណ្ឌទី២៖ ជនដែលនៅក្នុងនាវា ឬយន្តហោះ ២៧
១. ទម្រង់នៃការតាក់តែងមតកសាសន៍ ២៧
២. លក្ខខណ្ឌអានុភាពនៃទម្រង់ ២៨
ផ្នែកទី៣៖ មតកសាសន៍ ក្នុងស្ថានភាពពិសេសផ្សេងទៀត ២៨
កថាខណ្ឌទី១៖ មតកសាសន៍នៃជនដែលស្ថិតនៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ ២៩
១. លក្ខខណ្ឌសះស្បើយពីជម្ងឺ ២៩
២. វត្តមានវេជ្ជបណ្ឌិត ៣០
កថាខណ្ឌទី២៖ មតកសាសន៍នៃជនដែលមិនអាចនិយាយបាន ឬមិនអាចស្តាប់បាន...៣០
១. ម្ចាស់បណ្តាំជាជនដែលមិនអាចនិយាយបាន ៣០
២. ម្ចាស់បណ្តាំជាជនដែលមិនអាចស្តាប់បាន ៣១
កថាខណ្ឌទី៣៖ មតកសាសន៍ជនជាតិខ្មែររស់នៅបរទេស ៣១
សេចក្តីសន្និដ្ឋាន ៣៣
អនុសាសន៍..៣៣
ឯកសារពិគ្រោះ
ឧបសម្ព័ន្ធ

សេចក្ដីផ្ដើម

មនុស្សគ្រប់រូបនៅក្នុងសង្គម ត្រូវបានទទួលឋានៈក្លាយជាប្រធាននៃសិទ្ធិ និងកាតព្វកិច្ច ដោយមានសមត្ថភាពទទួលបាននូវសិទ្ធិ តាំងពីពេលចាប់កំណើត និងរលត់នូវសមត្ថភាពទទួលសិទ្ធិទៅវិញ នៅពេលដែលទទួលមរណភាព។

បុគ្គលគ្រប់រូបបានផ្សាភ្ជាប់នូវទំនាក់ទំនងរបស់ខ្លួន និងសង្គមតាំងពីខ្លួនបានចាប់កំណើតមក និងបន្តជាបន្តបន្ទាប់ ដោយបានបង្កើតនូវទំនាក់ទំនងគតិយុត្តរវាងបុគ្គលឯកជនជាច្រើន ក្នុងការរស់នៅប្រចាំថ្ងៃ។ មានបុគ្គលខ្លះ នៅពេលដែលខ្លួននៅរស់ ខ្លួនបានខិតខំប្រឹងប្រែង ធ្វើការ រកស៊ី បានបន្សល់ទុកនូវទ្រព្យសម្បត្តិជាច្រើន ជាទ្រព្យសកម្ម ហើយក៏មានបុគ្គលមួយចំនួន បែរជាបានបន្សល់នូវទ្រព្យអកម្ម ដោយជំពាក់បំណុលម្ចាស់បំណុលជាច្រើន។ ជាគោលការណ៍ច្បាប់ នៅពេលដែលបុគ្គលម្នាក់បានទទួលមរណភាពទៅ បុគ្គលនោះនឹងបាត់បង់នូវសមត្ថភាពទទួលសិទ្ធិ ហើយរាល់សិទ្ធិ និងករណីយកិច្ចទាំងអស់ នឹងត្រូវបន្តទៅបុគ្គលជំនាន់ក្រោយតាមរយៈការធ្វើសន្តតិកម្ម។ អ្នកស្លាប់ដែលបានបន្សល់ទ្រព្យសម្បត្តិ ហៅថា "មតកជន" ចំណែកឯបុគ្គលដែលទទួលសន្តតិកម្ម ហៅថា "សន្តតិជន"។

សន្តតិកម្ម ក្នុងន័យនៃច្បាប់ គឺជាការផ្ទេរនូវសិទ្ធិ និងករណីយកិច្ចរបស់មតកជនទៅឱ្យសន្តតិជនម្នាក់ ឬច្រើននាក់តាមឆន្ទៈ ឬ តាមច្បាប់។[1]

ជាគោលការណ៍នៃរបបសន្តតិកម្មនាពេលបច្ចុប្បន្ន គឺមានគោលការណ៍ធំៗចំនួនពីរគឺ គោលការណ៍ជម្រះបញ្ជី និងគោលការណ៍ទទួលបន្តដោយស្វ័យប្រវត្តិ។ របបសន្តតិកម្មដោយគោលការណ៍ជម្រះបញ្ជី គឺត្រូវធ្វើការជម្រះបញ្ជីទាំងអស់នូវសិទ្ធិ និងកាតព្វកិច្ចរបស់មតកជន មុននឹងសន្តតិជនទទួលបន្តនូវទ្រព្យសម្បត្តិដែលជាមត៌ក ប៉ុន្តែនីតិវិធីនេះមានលក្ខណៈស្មុគស្មាញ និងប្រើប្រាស់រយៈពេលយូរ។ ចំណែកឯ គោលការណ៍ទទួលបន្តដោយស្វ័យប្រវត្តិវិញ ជារបបសន្តតិកម្មដែលរាល់សិទ្ធិ និងករណីកិច្ចរបស់មតកជន នឹងត្រូវផ្ទេរបន្តដោយស្វ័យប្រវត្តិទៅសន្តតិជន ប្រសិនបើសន្តតិជនយល់ព្រមទទួលមត៌ក។

សន្តតិកម្មដោយគោលការណ៍ទទួលបន្តដោយស្វ័យប្រវត្តិ ត្រូវបានយកមកអនុវត្តនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ន តាមរយៈក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ដែលត្រូវបានប្រកាសឱ្យប្រើដោយព្រះរាជក្រមលេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០ ចុះថ្ងៃទី០៨ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៧ ដែលចាប់ពីពេលនេះតទៅ ហៅថា "ក្រមរដ្ឋប្បវេណី"។

[1] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, សន្ទានុក្រម ផ្នែករដ្ឋប្បវេណី ទំព័រ ២១, លេខ ១៤៣

សន្តតិកម្ម ត្រូវចាប់ផ្តើមដោយមរណភាពរបស់មតកជន។[2] តាមរយៈមាត្រា ១១៤៥ កថាខណ្ឌទី២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី បានចែងថា "សន្តតិកម្ម ត្រូវធ្វើឡើងដោយផ្អែកតាមបញ្ញត្តិនៃច្បាប់ ឬ ដោយផ្អែកតាមឆន្ទៈរបស់មតកជន។ សន្តតិកម្មដោយផ្អែកតាមបញ្ញត្តិនៃច្បាប់ ហៅថា សន្តតិកម្មតាមច្បាប់ សន្តតិកម្មដោយផ្អែកតាមឆន្ទៈរបស់មតកជន ហៅថា សន្តតិកម្មមានបណ្តាំ"។

ក្នុងករណីដែលមតកជន មិនបានបង្ហាញឆន្ទៈក្នុងការចាត់ចែងនូវទ្រព្យរបស់ខ្លួនឱ្យសន្តតិជនទេ មត៌កទាំងនោះ នឹងត្រូវផ្ទេរឱ្យសន្តតិជនដោយសន្តតិកម្មតាមបញ្ញត្តិច្បាប់។ ដោយឡែក ការធ្វើសន្តតិកម្មមានបណ្តាំជាករណីដែលមតកជនបានបង្ហាញឆន្ទៈផ្ទេរទ្រព្យរបស់ខ្លួន ដោយចាត់ចែងទ្រព្យសម្បត្តិឱ្យសន្តតិជន ឬ បុគ្គលដទៃក្រៅពីសន្តិជន ដោយបានបន្សល់នូវលិខិតបណ្តាំ ដែលហៅថា "មតកសាសន៍"។

មានបញ្ហាជាច្រើនបានកើតឡើង ចំពោះការទទួលបន្តនូវមត៌ក របស់ជនដែលបានទទួលមរណភាពទៅតាមរយៈលិខិតបណ្តាំ ដោយសារលិខិតបណ្តាំមួយចំនួនពុំបានធ្វើឡើងត្រឹមត្រូវ និងពុំមានអនុភាពតាមផ្លូវច្បាប់។ ប្រជាពលរដ្ឋមួយចំនួន ពុំបានយល់ដឹងអំពីការធ្វើលិខិតមតកសាសន៍ តាមទម្រង់ឱ្យបានត្រឹមត្រូវនោះទេ ដែលករណីខ្លះគ្រាន់តែសរសេរបែងចែក ដោយមិនមានភាពច្បាស់លាស់ មិនបានបំពេញលក្ខខណ្ឌចាំបាច់ទាំងឡាយដែលច្បាប់តម្រូវ និងខ្លះទៀតមតកជន បានបង្ហាញឆន្ទៈចុងក្រោយនៅពេលដែលខ្លួនជិតទទួលមរណភាព ហើយបុគ្គលផ្សេងទៀត ពុំបានដឹងពីលក្ខខណ្ឌទម្រង់ចាំបាច់ដែលត្រូវធ្វើ និងនីតិវិធីដែលត្រូវធ្វើបន្ទាប់ពីម្ចាស់បណ្តាំបានទទួលមរណភាពជាដើម។

ទាំងនេះ សុទ្ធតែជាបញ្ហាដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងសង្គមជាក់ស្តែង ការណ៍នេះបានធ្វើឱ្យការបង្ហាញឆន្ទៈចុងក្រោយរបស់មតកជន បែរជាពុំអាចបង្កើតអានុភាពតាមផ្លូវច្បាប់ និងមិនអាចយកទៅអនុវត្តបានឡើយ ហើយក៏ជាកត្តា ដែលនាងខ្ញុំលើកយកនូវទម្រង់នៃលិខិតបណ្តាំទាំងអស់ដែលមានកំណត់នៅក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃកម្ពុជា ដែលកំពុងអនុវត្តក្នុងសង្គមជាក់ស្តែង មកសិក្សាវែកញែកជាប្រធានបទដើម្បីបញ្ចប់ការសិក្សាថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រ។ ក្នុងការសិក្សាលើប្រធានបទស្តីពី **"ទម្រង់នៃលិខិតមតកសាសន៍ក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណីកម្ពុជា"** យើងនឹងធ្វើការបែងចែកជាបី (០៣) ជំពូក គឺ

ជំពូកទី១ **សញ្ញាណទូទៅ នៃលិខិតមតកសាសន៍**

ជំពូកទី២ **លិខិតមតកសាសន៍ តាមទម្រង់ធម្មតា**

ជំពូកទី៣ **លិខិតមតកសាសន៍ តាមទម្រង់ពិសេស**

[2] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ១១៤៥ កថាខណ្ឌទី១

ជំពូកទី១៖
សញ្ញាណទូទៅ នៃមតកសាសន៍

មតកសាសន៍ ជាលិខិតបណ្តាំដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយមតកជន ដើម្បីបង្ហាញឆន្ទៈចុងក្រោយរបស់ខ្លួន មុនពេលទទួលមរណភាពទៅ ក្នុងការចាត់ចែងនូវទ្រព្យសម្បត្តិដល់សន្តតិជន ឬ អច្ច័យលាភីណាម្នាក់។ មតកសាសន៍បង្កើតអានុភាពនៅពេលដែលមតកជនទទួលមរណភាព។

មុនឈានដល់ការសិក្សាស៊ីជម្រៅ លើទម្រង់សំខាន់ៗទាំងអស់ដែលមានកំណត់ក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណី យើងត្រូវដឹងអំពីសញ្ញាណ និងគោលការណ៍ទូទៅ នៃលិខិតមតកសាសន៍ជាមុនសិន។ ក្នុងជំពូកនេះ យើងនឹងធ្វើការសិក្សាស្រាវជ្រាវ និងបែងចែកជាបី (០៣) ផ្នែក គឺ (ផ្នែកទី១) ការកំណត់ឱ្យបានច្បាស់លាស់នូវនិយមន័យនៃលិខិតមតកសាសន៍ និងលក្ខណៈនៃមតកសាសន៍, (ផ្នែកទី២) លក្ខខណ្ឌគ្រឹះ ក្នុងការបង្កើតនូវលិខិតមតកសាសន៍ និង(ផ្នែកទី៣) ភាពចាំបាច់ នៃទម្រង់មតកសាសន៍។

ផ្នែកទី១៖ និយមន័យ និងលក្ខណៈ នៃមតកសាសន៍

កថាខណ្ឌទី១៖ និយមន័យ

មតកសាសន៍ **(Testament/will)** សំដៅដល់លិខិតបណ្តាំ ដែលបុគ្គលម្នាក់បានធ្វើឡើងក្រោមទម្រង់ ដែលកំណត់ដោយច្បាប់ ដើម្បីសំដែងឆន្ទៈចុងក្រោយអំពីការចាត់ចែងទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ខ្លួនជាអាទិ៍បន្ទាប់ពីមរណភាព។[3] តាមន័យនេះ មតកសាសន៍ យើងអាចហៅថាជាលិខិតបណ្តាំដែលបុគ្គលម្នាក់បានធ្វើឡើង នៅពេលដែលខ្លួននៅមានជីវិត ដោយសម្រេច និងបង្ហាញឆន្ទៈចុងក្រោយរបស់ខ្លួនក្នុងការចាត់ចែងនូវទ្រព្យសម្បត្តិទាំងឡាយដែលខ្លួនមាន។ ច្បាប់ពុំបានកម្រិតការចាត់ចែងនូវទ្រព្យសម្បត្តិ ចំពោះតែសន្តតិជនរបស់ខ្លួនទេ ប៉ុន្តែអាចជាតតិយជនផ្សេងទៀតតាមឆន្ទៈរបស់ម្ចាស់បណ្តាំ។

មតកសាសន៍ ចាំបាច់ត្រូវធ្វើឡើងក្រោមទម្រង់ដែលបានកំណត់ដោយក្រមរដ្ឋប្បវេណី បើមិនដូច្នេះទេ មតកសាសន៍នឹងមិនមានអានុភាពតាមផ្លូវច្បាប់ឡើយ។ ម្ចាស់បណ្តាំ មានសេរីភាពពេញលេញ ក្នុងការចាត់ចែងទ្រព្យរបស់ខ្លួន តាមរយៈមតកសាសន៍ ដោយខ្លួនអាចបង្ហាញឆន្ទៈធ្វើការកែប្រែ ឬ លុបចោល នូវមតកសាសន៍បានដោយសេរី ហើយមតកសាសន៍ចុងក្រោយ ដែលមានកំណត់កាលបរិច្ឆេទចុងក្រោយនឹងបង្កើតអានុភាពតាមផ្លូវច្បាប់។

ដូចបានជម្រាបជូនខាងលើ ក្រៅពីសន្តតិជនម្ចាស់បណ្តាំក៏អាចធ្វើការចាត់ចែងទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ខ្លួន

[3] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, សន្ទានុក្រម ផ្នែករដ្ឋប្បវេណី ទំព័រ ១៧, លេខ ១១៨

ឱ្យទៅបុគ្គលដទៃបានដែរ។ ដែលនេះគេហៅថា "**អច្ច័យទាន**"[4] (**Testamentary Gift**) ហើយអ្នកដែលទទួលបានអច្ច័យទាន គេហៅថា "អច្ច័យលាភី"[5] (**Testamentary donee**)។ អច្ច័យទាន គឺជាប្រព័ន្ធការផ្ទេរ ឬ ការផ្តល់នូវទ្រព្យណាមួយ ឬ តាមភាគចំណែកណាមួយទៅឱ្យបុគ្គលណាម្នាក់ តាមរយៈលិខិតមតកសាសន៍។

កថាខណ្ឌទី២៖ លក្ខណៈនៃមតកសាសន៍

មតកសាសន៍មានលក្ខណៈ (១) ជាសកម្មភាពឯកតោភាគី, (២) ពេលដែលត្រូវបង្កើតអានុភាព, (៣) ត្រូវធ្វើតាមទម្រង់ដែលកំណត់ដោយច្បាប់, (៤) ចំណុចដែលត្រូវសរសេរ ត្រូវបានកំណត់ដោយច្បាប់ និង (៥) ជាសកម្មភាពផ្ទាល់ខ្លួន និងផ្តាច់មុខ។

១. សកម្មភាពឯកតោភាគី

សកម្មភាពឯកតោភាគី (**Unilateral Act**) គឺជាសកម្មភាពដែលបង្កើត កែប្រែ ឬ រំលត់នូវកាតព្វកិច្ច ដោយបង្ហាញឆន្ទៈនៃការចាត់ចែងទ្រព្យដោយភាគីម្ខាង ឬ ដោយអនុវត្តសិទ្ធិដែលបានទទួលតាមកិច្ចសន្យា ឬ តាមបញ្ញត្តិនៃច្បាប់។[6] អនុភាពនៃមតកសាសន៍ ត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយការសម្តែងឆន្ទៈរបស់ម្ចាស់បណ្តាំតែឯកឯង ដោយមិនមានចូលរួមបង្ហាញឆន្ទៈពីភាគីម្ខាងទៀតឡើយ។ ដូចនេះ មតកសាសន៍ជាសកម្មភាពជាឯកតោភាគី។

២. ពេលបង្កើតអានុភាពនៃមតកសាសន៍

មតកសាសន៍ ត្រូវបង្កើតអានុភាពចាប់ពីពេលដែលម្ចាស់បណ្តាំទទួលមរណភាព។[7] នៅពេលដែលម្ចាស់បណ្តាំនៅរស់ ម្ចាស់បណ្តាំមានសិទ្ធិកែប្រែ ឬ លុបចោលនូវមតកសាសន៍មួយផ្នែក ឬ ទាំងមូល ឬ បង្កើតមតកសាសន៍ណាមួយផ្សេងទៀតបាន។ មតកសាសន៍ ដែលមានកាលបរិច្ឆេទចុងក្រោយ នឹងបង្កើតអានុភាពតាមផ្លូវច្បាប់ ក្រោយពេលដែលម្ចាស់បណ្តាំបានទទួលមរណភាព។

៣. ភាពចាំបាច់នៃទម្រង់ដែលកំណត់ដោយច្បាប់

មតកសាសន៍ នឹងបង្កើតអានុភាពនៅពេលដែលម្ចាស់បណ្តាំបានទទួលមរណភាព ហើយមតកសាសន៍នឹងមិនមានអ្នកណាអាចបញ្ជាក់ភាពត្រឹមត្រូវ និងឆន្ទៈរបស់មតកជន ចំពោះមតកសាសន៍បានទៀតទេ។ ដូច្នេះ ការបង្កើតនូវលិខិតមតកសាសន៍ដាច់ខាត ត្រូវធ្វើឡើងតាមទម្រង់ដែលកំណត់ដោយច្បាប់

[4] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, សន្ទានុក្រម ផ្នែករដ្ឋប្បវេណី ទំព័រ ២៦, លេខ ១៧៧
[5] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, សន្ទានុក្រម ផ្នែករដ្ឋប្បវេណី ទំព័រ ២៦, លេខ ១៨០
[6] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ៣១២ កថាខណ្ឌទី១
[7] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ១១៩៤ កថាខណ្ឌទី១

ដើម្បីបញ្ជាក់ភាពច្បាស់លាស់ និងភាពត្រឹមត្រូវនៃលិខិត ព្រមទាំងអាចការពារការក្លែងបន្លំ ឬ កែប្រែមតកសាសន៍ដោយបុគ្គលណាមួយ។

៤. ចំណុចដែលត្រូវសរសេរក្នុងមតកសាសន៍

ក្នុងការតាក់តែងមតកសាសន៍ ចំណុចសំខាន់ៗមួយចំនួនចាំបាច់ត្រូវសរសេរឱ្យបានច្បាស់លាស់នៅក្នុងមតកសាសន៍ ដូចជាការកំណត់ចំណែកមត៌ក ការកំណត់ពីវិធីក្នុងការបែងចែកមត៌ក ការកំណត់នូវអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ ជាដើម។ ចំណុចទាំងនេះ សុទ្ធតែជាចំណុចដែលត្រូវបានកំណត់ដោយច្បាប់ ដោយហេតុថាមតកសាសន៍ គឺមានការបង្ហាញឆន្ទៈតែភាគីម្ខាងតែប៉ុណ្ណោះ ហេតុនេះ វាមានភាពចាំបាច់ណាស់ដែលតម្រូវឱ្យម្ចាស់បណ្តាំលម្អិត ឬ សរសេរឱ្យបានច្បាស់លាស់ នូវចំណុចសំខាន់ៗទាំងនេះ ដើម្បីធ្វើជាមូលដ្ឋានក្នុងការអនុវត្តមតកសាសន៍នាពេលអនាគត។

៥. សកម្មភាពផ្ទាល់ខ្លួន និងផ្ទាល់មុខ

មតកសាសន៍ ជាលិខិតដែលធ្វើឡើងក្នុងការបង្ហាញឆន្ទៈចុងក្រោយរបស់ម្ចាស់បណ្តាំ។ លិខិតនេះចាំបាច់ត្រូវធ្វើឡើងដោយម្ចាស់បណ្តាំ ដោយឆន្ទៈរបស់ខ្លួនពិតប្រាកដ ក្នុងការចាត់ចែងនូវទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ខ្លួនដោយមិនអាចមានអ្នកណាតំណាងជំនួស និងមិនត្រូវមានអ្នកបង្ខំ ឬ គំរាមនោះឡើយ។ ម៉្យាងវិញទៀតម្ចាស់បណ្តាំត្រូវតែជានីតិជន ឬ អនីតិជនដែលទទួលបានអត្តាធីនភាព ទើបអាចធ្វើបណ្តាំបាន។ កាលបើម្ចាស់បណ្តាំ ជាជននៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ ខ្លួនអាចធ្វើមតកសាសន៍បាន លុះត្រាតែម្ចាស់បណ្តាំបែរជាសះស្បើយ និងមានសមត្ថភាពដឹងខុសត្រូវ និងអាចវិនិច្ឆ័យ ពីផលវិបាកគតិយុត្តតាមផ្លូវច្បាប់នៅពេលខ្លួនធ្វើលិខិតមតកសាសន៍។

ផ្នែកទី២៖ លក្ខខណ្ឌគ្រឹះនៃមតកសាសន៍

លក្ខខណ្ឌគ្រឹះ ជាលក្ខខណ្ឌចាំបាច់ក្នុងការបង្កើតមតកសាសន៍ ឱ្យបានត្រឹមត្រូវ និងមានសុពលភាពតាមផ្លូវច្បាប់។ មតកសាសន៍ គឺជាលិខិតរបស់ម្ចាស់បណ្តាំដែលបានបង្ហាញឆន្ទៈចុងក្រោយរបស់ខ្លួន និងមានភាពចាំបាច់ក្នុងការអនុវត្ត នៅពេលដែលម្ចាស់បណ្តាំបានទទួលមរណភាព។ ដូចបានរៀបរាប់ខាងលើ មតកសាសន៍ ត្រូវបានធ្វើឡើងដោយសកម្មភាពឯកតោភាគី ដោយគ្រាន់តែមានការបង្ហាញឆន្ទៈរបស់ម្ចាស់បណ្តាំតែប៉ុណ្ណោះ មិនចាំបាច់មានការឯកភាព ពីអ្នកទទួលមត៌កនោះទេ។ ប៉ុន្តែទោះបីជាយ៉ាងនេះក្តី ម្ចាស់បណ្តាំត្រូវមានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់ និងមានសមត្ថភាពពេញលេញក្នុងការធ្វើមតកសាសន៍ត្រឹមត្រូវស្របតាមច្បាប់ (កថាខណ្ឌទី១) ព្រមទាំងបង្ហាញឆន្ទៈត្រឹមត្រូវស្របតាមការសម្រេចចិត្តរបស់ខ្លួន និងគ្មានវិការៈណាមួយកើតឡើង (កថាខណ្ឌទី២) ដើម្បីឱ្យមតកសាសន៍មានសុពលភាពតាមផ្លូវច្បាប់។

កថាខណ្ឌទី១៖ សមត្ថភាពក្នុងការធ្វើមតកសាសន៍

ដើម្បីឲ្យមតកសាសន៍មានអានុភាព ម្ចាស់បណ្តាំ ត្រូវតែជាជនដែលមានសមត្ថភាពពេញលេញ ក្នុងការធ្វើសកម្មភាព (១) និងមានសមត្ថភាពខាងឆន្ទៈ (២)។

១. សមត្ថភាពក្នុងការធ្វើសកម្មភាព

សកម្មភាព សំដៅដល់កិច្ចសន្យា និងសកម្មភាពឯកតោភាគី។[8] ផ្អែកតាមក្រមរដ្ឋប្បវេណី រូបវន្តបុគ្គលមានដូចជា នីតិជន អនីតិជនដែលមានអត្តាធីនភាព អនីតិជន ជននៅក្រោមអាណាព្យាបាល និងជននៅក្រោមហិតូបត្ថម្ភ។ អនីតិជន ជននៅក្រោមអាណាព្យាបាល និងជននៅក្រោមហិតូបត្ថម្ភ សុទ្ធតែជាជនដែលត្រូវបានកម្រិតសមត្ថភាពក្នុងការធ្វើសកម្មភាព។[9] មានន័យថា សមត្ថភាពក្នុងធ្វើកិច្ចសន្យា ឬ សកម្មភាពឯកតោភាគី រួមទាំងសមត្ថភាពក្នុងការធ្វើមតកសាសន៍ របស់ជនទាំងនេះមិនអាចធ្វើសកម្មភាពតាមការសម្រេចរបស់ខ្លួនឡើយ ដោយតម្រូវឲ្យមានការអនុញ្ញាតិពីអ្នកតំណាងដែលច្បាប់បានកំណត់។

ដោយឡែក បុគ្គលដែលជានីតិជន (ក) និងអនីតិជនដែលបានអត្តាធីនភាព (ខ) ជាជនដែលមានសមត្ថភាពពេញលេញក្នុងការធ្វើមតកសាសន៍បាន។[10]

ក. នីតិជន

បុគ្គលគ្រប់រូបជានីតិជន សុទ្ធតែអាចធ្វើមតកសាសន៍បាន ឱ្យតែជននោះមានសមត្ថភាពនៅពេលធ្វើមតកសាសន៍។ នីតិជន មានន័យថា ជនដែលមានអាយុចាប់ពី ១៨ ឆ្នាំឡើងទៅ។[11]

សម្រាប់មតកសាសន៍ មានលក្ខណៈខុសប្លែកពីសកម្មភាពផ្សេង ទោះបីនីតិជនជាជនស្ថិតនៅក្រោមហិតូបត្ថម្ភ ឬ ជននៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅក៏ដោយ ក៏អាចធ្វើមតកសាសន៍បានដែរ។ ប៉ុន្តែចំពោះការធ្វើមតកសាសន៍ដោយជននៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ ចាំបាច់ត្រូវមានសមត្ថភាពខាងឆន្ទៈ ដោយខ្លួនបានជាសះស្បើយមួយរយៈពេលឡើងវិញ នូវសមត្ថភាពក្នុងការយល់ដឹង និងវិនិច្ឆ័យអំពីលទ្ធផលតាមផ្លូវច្បាប់នៃសកម្មភាពរបស់ខ្លួន និងមានការបញ្ជាក់ត្រឹមត្រូវពីវេជ្ជបណ្ឌិត តាមលក្ខខណ្ឌនៃមាត្រា ១១៧៦ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី។

ការទទួលស្គាល់ឱ្យអ្នកដែលត្រូវបានកម្រិតសមត្ថភាពក្នុងការធ្វើសកម្មភាពឱ្យធ្វើមតកសាសន៍ ដោយសារតែមតកសាសន៍នឹងមានអានុភាព ក្រោយពេលដែលជនដែលត្រូវបានកម្រិតសមត្ថភាព បានទទួល

[8] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១៥

[9] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១៦

[10] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៦៨ កថាខណ្ឌទី១

[11] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, សន្ទានុក្រម ផ្នែករដ្ឋប្បវេណី ទំព័រ ១០, លេខ ៧០ ចំណុច ២

មរណភាព ដូច្នេះអានុភាពនៃមតកសាសន៍ មិនមានឥទ្ធិពលទៅលើជីវភាពរស់នៅរបស់បុគ្គលនោះទេ។ ម៉្យាងទៀត មតកសាសន៍ធ្វើឡើងដើម្បីចាត់ចែងទ្រព្យសម្បត្តិដែលមាន គឺមិនមែនដើម្បីឱ្យខ្ចីទ្រព្យថ្មីទៀតជាអាទិ៍ទេ។[12] លើសពីនេះទៀត សកម្មភាពក្នុងការធ្វើមតកសាសន៍ ដែលបានធ្វើឡើងដោយជននៅក្រោមអាណា-ព្យាបាលទូទៅ និងជននៅក្រោមហិតូបត្ថម្ភ នោះអ្នកអាណាព្យាបាលទូទៅ និងហិតូបត្ថម្ភកៈ មិនអាចលុបមតកសាសន៍នេះចោលបានទេ។[13]

ខ. អនីតិជនដែលបានអត្តាធីនភាព

អនីតិជន សំដៅទៅលើជនដែលមានអាយុក្រោម ១៨ (ដប់ប្រាំបី) ឆ្នាំ។[14] ដោយឡែក ចំពោះអនីតិជនដែលមានអាយុ ១៦ ឆ្នាំ ហើយខ្លួនអាចទ្រទ្រង់ ជីវភាពខ្លួនឯងដោយឯករាជ្យ នោះតុលាការអាចប្រកាសនូវអត្តាធីនភាពចំពោះបុគ្គលនោះបាន តាមពាក្យសុំរបស់អនីតិជន ដោយមានការសួរយោបល់ពីអ្នកមានសិទ្ធិអំណាចមេបា។ បន្ថែមពីនេះ ក្នុងករណីដែលអនីតិជនបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍រួច ទោះបីមិនមានការប្រកាសរបស់តុលាការក្តី ក៏អនីតិជនទទួលបានអត្តាធីនភាពដែរ។

ក្នុងករណីដែលអនីតិជនដែលទទួលបានអត្តាធីនភាពរួចផុតពីអាណាព្យាបាលសម្រាប់អនីតិជន ឬអំណាចមេបា តាមរយៈការប្រកាសរបស់តុលាការក្តី តាមការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ក្តី ត្រូវបានចាត់ទុកថា បុគ្គលនោះបានដល់នីតិភាព។[15] ហេតុនេះ អនីតិជនដែលត្រូវបានទទួលអត្តាធីនភាព អាចធ្វើសកម្មភាពផ្សេងៗរួមទាំងមតកសាសន៍ បានពេញលេញដូចនីតិជនផងដែរ។

២. សមត្ថភាពខាងឆន្ទៈ

ម្ចាស់បណ្តាំធ្វើបណ្តាំ គឺក្នុងគោលបំណងសម្តែងនូវការសម្រេចចិត្តចុងក្រោយរបស់ខ្លួនដើម្បីផ្ទេរនូវសិទ្ធិ និងករណីយកិច្ចរបស់ខ្លួនឱ្យទៅសន្តតិជន និងដើម្បីកុំឱ្យកើតមានជម្លោះរវាងសហសន្តតិជន នៅពេលខ្លួនបានទទួលមរណភាព។ ដូច្នេះ ការកំណត់សមត្ថភាពខាងឆន្ទៈនៅពេលធ្វើមតកសាសន៍ជារឿងសំខាន់ ប្រសិនបើពុំដូច្នេះទេ មតកសាសន៍នឹងមិនមានសុពលភាពឡើយ ជាហេតុនាំឲ្យពុំអាចសម្រេចតាមឆន្ទៈរបស់ម្ចាស់បណ្តាំ។

ផ្អែកតាមមាត្រា ១៤ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី បានចែងថា "សកម្មភាពដែលភាគីបានធ្វើនៅក្នុងស្ថានភាពដែលខ្លួនមិនអាចយល់ដឹង និងវិនិច្ឆ័យបាននំពីលទ្ធផលតាមផ្លូវច្បាប់ នៃសកម្មភាពរបស់ខ្លួន អាចលុបចោល

[12] សេចក្តីកំណត់ចំពោះមាត្រានីមួយៗនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី, ឆ្នាំ២០១០, ភាគ ៦ ទំព័រ ៣០

[13] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៦៨ កថាខណ្ឌទី២

[14] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ១៧

[15] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ១២

បាន"។ ទោះបីមិនមែនជាជនដែលត្រូវបានកម្រិតនូវសមត្ថភាពក្នុងការធ្វើសកម្មភាពក៏ដោយ ក៏អាចលុបចោលសកម្មភាពដែលបានធ្វើឡើងក្នុងស្ថានភាពខ្វះសមត្ថភាពក្នុងការយល់ដឹង និងវិនិច្ឆ័យអំពីលទ្ធផលតាមផ្លូវច្បាប់ នៃសកម្មភាពរបស់ខ្លួនបានដែរ។

ចំពោះការធ្វើមតកសាសន៍ ក៏ដូចគ្នាដែរ ម្ចាស់បណ្តាំត្រូវមានសមត្ថភាពខាងឆន្ទៈនៅពេលធ្វើមតកសាសន៍។ សមត្ថភាពខាងឆន្ទៈ សំដៅដល់ ស្ថានភាពដែលបុគ្គលអាចត្រិះរិះគិតពិចារណា ទៅលើអំពើណាមួយដែលខ្លួនធ្វើ ហើយបុគ្គលដែលបានធ្វើសកម្មភាព អាចមើលឃើញជាមុននូវលទ្ធផលផ្លូវច្បាប់ ដែលកើតចេញពីអំពើរបស់ខ្លួន។ មានន័យថា បុគ្គលដែលបានធ្វើសកម្មភាព គឺពិតជាបានដឹង និងអាចវិនិច្ឆ័យចំពោះសកម្មភាពដែលខ្លួនបានធ្វើ។ ការខ្វះសមត្ថភាពក្នុងការយល់ដឹង ឬ វិនិច្ឆ័យ អាចកើតឡើងដោយសារបញ្ហាផ្នែកបញ្ញាស្មារតី ដោយសារស្ថានភាពពិសេសណាមួយដែលធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សតិអារម្មណ៍ ការគិតការពិចារណារបស់បុគ្គល ឬ ដោយសារស្ថានភាពជម្ងឺផ្លូវចិត្ត ឬ មានបញ្ហាដោយសារការប្រើប្រាស់ថ្នាំលើសកំណត់ជាដើម។

បុគ្គលណាដែលបានដឹងថា ម្ចាស់បណ្តាំបានធ្វើមតកសាសន៍ដោយខ្វះសមត្ថភាព ដោយមិនអាចយល់ដឹង ឬ វិនិច្ឆ័យបានដោយស្ថិតក្នុងស្ថានភាពណាមួយ បុគ្គលនោះត្រូវផ្តល់ភស្តុតាងអំពីហេតុនោះ។

កថាខណ្ឌទី២៖ ការបង្ហាញឆន្ទៈដោយគ្មានវិការៈ

វិការៈក្នុងការបង្ហាញឆន្ទៈ និងសុពលភាពនៃកិច្ចសន្យា ក៏ត្រូវអនុវត្តចំពោះសកម្មភាពឯកតោភាគី។[16] តាមអត្ថន័យនេះ បញ្ញត្តិដែលពាក់ព័ន្ធនឹងវិការៈនៃការបង្ហាញឆន្ទៈក្នុងការបង្កើតកិច្ចសន្យា ត្រូវបានយកមកអនុវត្តចំពោះមតកសាន៍ផងដែរ ព្រោះមតកសាសន៍ជាសកម្មភាពឯកតោភាគី។ មតកសាសន៍ ដែលធ្វើឡើងដោយការបង្ហាញឆន្ទៈមានវិការៈ អាចជាកម្មវត្ថុនៃការលុបចោល ឬ មោឃភាពបាន។

ទោះបីជាម្ចាស់បណ្តាំជានីតិជន ឬ ជាអនីតិជនដែលទទួលបានអត្តាធីនភាព បានធ្វើមតកសាសន៍តាមកំណត់ច្បាប់ និងមានសមត្ថភាពខាងឆន្ទៈត្រឹមត្រូវក៏ដោយ ក៏ មតកសាសន៍នឹងមិនបង្កើតសពុលភាពតាមច្បាប់ទេ ប្រសិនម្ចាស់បំណ្តាំបានបង្ហាញឆន្ទៈដោយ (១) ការភាន់ច្រឡំ (២) ការឆបោក (៣) ការគំរាមកំហែង (៤) ការបង្ហាញការមិនពិត និង (៥) ការរំលោភលើស្ថានភាព។

១. ការភាន់ច្រឡំ

ការភាន់ច្រឡំ គឺសកម្មភាពដែលម្ចាស់បណ្តាំ បានបង្ហាញឆន្ទៈផ្ទុយពីបំណងរបស់ខ្លួន ហើយប្រសិនបើម្ចាស់បណ្តាំ បានដឹងពីការភាន់ច្រឡំនោះ នឹងមិននាំឱ្យមានការការបង្កើតមតកសាសន៍ឡើយ។ ប៉ុន្តែ

[16] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៣១២ កថាខណ្ឌទី២

ជាគោលការណ៍ច្បាប់ មិនមែនដោយសារតែការភាន់ច្រឡំរបស់ម្ចាស់បណ្តាំតែម្ខាង អាចអះអាងអំពីវិការៈនៃការបង្ហាញឆន្ទៈ និងយកជាមូលហេតុដើម្បីលុបចោលមតកសាសន៍បានឡើយ។ ការភាន់ច្រឡំរបស់ម្ចាស់បណ្តាំអាចយកមកធ្វើជាមូលហេតុនៃការលុបចោលមតកសាសន៍ គឺជាសកម្មភាពដែលម្ចាស់បណ្តាំមានការភាន់ច្រឡំលើចំណុចសំខាន់ៗ នៃមតកសាសន៍ ហើយភាគីម្ខាងទៀត ដែលជាសន្តតិជន ឬ ជាអច្ច័យលាភី ឬ បុគ្គលដែលពាក់ព័ន្ធផលប្រយោជន៍តាមរយៈមតកសាសន៍ អាចដឹងពីការភាន់ច្រឡំនោះដែរ។[17] ការភាន់ច្រឡំអាចជាការភាន់ច្រឡំលើចំណុចទ្រព្យសម្បត្តិដែលជាកម្មវត្ថុនៃការបែងចែក ឬ លក្ខណៈនៃសន្តតិជន ឬ អច្ច័យលាភីជាដើម។

២. ការឆបោក

ការឆបោក គឺជាទង្វើរបស់សន្តតិជន ឬ អច្ច័យលាភី ឬ អ្នកពាក់ព័ន្ធផលប្រយោជន៍តាមរយៈមតកសាសន៍ ឬ តតិយជន មានចេតនាទុច្ចរិត ដោយប្រើឧបាយកល បញ្ឆោត ឬ មធ្យោបាយណាមួយ ក្នុងគោលបំណងដើម្បីឱ្យម្ចាស់បណ្តាំបង្ហាញឆន្ទៈតាមដែលខ្លួនចង់បាន។ ដូចនេះការបង្ហាញឆន្ទៈដោយមានការឆបោក គឺជាការបង្ហាញឆន្ទៈមានវិការៈ។ ប៉ុន្តែក្នុងករណីដែលម្ចាស់បណ្តាំបានបង្ហាញឆន្ទៈ ក្នុងការធ្វើមតកសាសន៍ ដោយសារការឆបោករបស់តតិយជន ម្ចាស់បណ្តាំអាចលុបចោលមតកសាសន៍បាន លុះត្រាតែសន្តតិជន ឬ អច្ច័យលាភី ឬ អ្នកពាក់ព័ន្ធផលប្រយោជន៍តាមរយៈមតកសាសន៍ បានដឹង ឬ អាចដឹងពីការឆបោកនោះ។[18]

៣. ការគម្រាមកំហែង

ការគម្រាមកំហែង គឺស្ថានភាពមួយ ដែលម្ចាស់បណ្តាំបានបង្ហាញឆន្ទៈ ដោយសារមានការគម្រាមកំហែងដោយការសំឡុត ការបំភ័យ ពីសំណាក់សន្តតិជន ឬ អច្ច័យលាភី ឬ បុគ្គលដែលពាក់ព័ន្ធផលប្រយោជន៍តាមរយៈមតកសាសន៍ ឬ តតិយជន។[19] ការគម្រាមកំហែងអាចធ្វើតាមរយៈ ពាក្យសំដី ហិង្សា និងរូបភាពនៃការគម្រាមកំហែងដទៃទៀត ក្នុងគោលបំណងឱ្យម្ចាស់បណ្តាំបង្ហាញឆន្ទៈតាមដែលខ្លួនចង់បាន។

៤. ព័ត៌មានមិនពិត

ព័ត៌មានមិនពិត គឺជាស្ថានភាពដោយមានបុគ្គលណាម្នាក់ បានលើកឡើងនូវហេតុណាមួយខុសពីការ

[17] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ៣៤៦ កថាខណ្ឌទី១, ទី២

[18] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៣៤៧

[19] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៣៥០

ពិត ហើយម្ចាស់បណ្តាំ បានបង្ហាញឆន្ទៈដោយជឿជាក់ថាហេតុនោះជាការពិត។ ប៉ុន្តែប្រសិនម្ចាស់បណ្តាំដែលបង្ហាញឆន្ទៈដោយសារព័ត៌មានមិនពិត ដឹងពីហេតុមិនពិត ក៏ម្ចាស់បណ្តាំមិនបង្ហាញឆន្ទៈដែរ។[20]

៥. ការរំលោភបំពានលើស្ថានភាព

ការរំលោភបំពានលើស្ថានភាពមានន័យថា ការធ្វើសកម្មភាពដែលភាគីបានស្ថិតក្នុងស្ថានភាពមួយមិនស្មើគ្នាដែលផ្ទុយពីគោលការណ៍សមភាព។ ការរំលោភបំពានលើស្ថានភាពកើតឡើងនៅពេលធ្វើមតកសាសន៍ ដោយមានបុគ្គលដែលពាក់ពព័ន្ធផលប្រយោជន៍ បានប្រើដោយមិនត្រឹមត្រូវនូវឋានៈដែលមានអាទិភាពជាងម្ចាស់បណ្តាំ ខាងផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច ឬ ផ្នែកសង្គម ឬ បានប្រើស្ថានភាពផ្សេងទៀត ដែលម្ចាស់បណ្តាំមិនអាចប្រឆាំងតបបាន។[21] ក្នុងករណីដែលមានការរំលោភបំពានលើស្ថានភាព ចាំបាច់ត្រូវតែជាប្រើប្រាស់នូវឋានៈដែលមិនត្រឹមត្រូវ។

ផ្នែកទី៣៖ ភាពចាំបាច់នៃទម្រង់មតកសាសន៍

មតកសាសន៍ ពុំអាចធ្វើបានឡើយ បើពុំផ្អែកតាមទម្រង់ដែលបានកំណត់ក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណី។[22] តាមន័យនេះ ម្ចាស់បណ្តាំអាចធ្វើមតកសាសន៍បាន ដោយខ្លួនត្រូវធ្វើឡើងតាមទម្រង់ដែលបានកំណត់ដោយក្រមរដ្ឋប្បវេណីតែប៉ុណ្ណោះ។ មតកសាសន៍ដែលធ្វើមិនត្រូវនឹងទម្រង់ណាមួយក្នុងបញ្ញត្តិនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ត្រូវចាត់ទុកជាមោឃៈ។[23]

មតកសាសន៍ ដែលត្រូវបានធ្វើឡើងតាមទម្រង់ ដែលច្បាប់កំណត់ នឹងត្រូវបង្កើតសុពលភាពនៃទម្រង់ (កថាខណ្ឌទី១) ហើយមតកសាសន៍ដែលបានចុះកាលបរិច្ឆេទ ត្រឹមត្រូវ នឹងបង្កើតសុពលភាពនៃពេលវេលានៃលិខិត (កថាខណ្ឌទី២)។

កថាខណ្ឌទី១៖ សុពលភាពនៃទម្រង់

មតកសាសន៍ដែលត្រូវនឹងទម្រង់ណាមួយដែលបានកំណត់នៅក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណី ត្រូវចាត់ទុកថាមានសុពលភាពចំពោះទម្រង់។[24] ដើម្បីបង្ហាញពីឆន្ទៈរបស់ម្ចាស់បណ្តាំឱ្យបានច្បាស់លាស់ ជៀសវាងទំនាស់នៅពេលក្រោយ និងដើម្បីការពារកុំឱ្យមានការក្លែងបន្លំលើលិខិត ទើបក្រមរដ្ឋប្បវេណី បានកំណត់ច្បាស់លាស់ចំពោះទម្រង់នៃមតកសាសន៍។ ក្នុងន័យច្បាប់ យើងអាចធ្វើការកត់សម្គាល់ និងកំណត់អំពីទម្រង់នៃលិខិត

[20] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៣៤៨

[21] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៣៤៩

[22] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧០ កថាខណ្ឌទី១

[23] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧០ កថាខណ្ឌទី២ វាក្យខណ្ឌទី១

[24] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧១

មតកសាសន៍ ជាពីរ (០២) ប្រភេទផ្សេងគ្នា គឺមតកសាសន៍តាមទម្រង់ធម្មតា និងមតកសាសន៍តាមទម្រង់ពិសេស។

មតកសាសន៍តាមទម្រង់ធម្មតា សំដៅដល់មតកសាសន៍ដែលធ្វើឡើងដោយបុគ្គលដែលជាម្ចាស់បណ្ដាំ មានសមត្ថភាពពេញលេញ ក្នុងការធ្វើសកម្មភាព អាចវិនិច្ឆ័យដឹងខុសត្រូវ អាចបង្ហាញឆន្ទៈចុងក្រោយរបស់ខ្លួនបាន ដោយមិនស្ថិតក្នុងស្ថានភាពគ្រោះថ្នាក់ណាមួយ។ ចំណែកមតកសាសន៍តាមទម្រង់ពិសេស ជាការធ្វើមតកសាសន៍ក្នុងស្ថានភាពពិសេស ដូចជាម្ចាស់បណ្ដាំបាន និងកំពុងជួបគ្រោះថ្នាក់បន្ទាន់ណាមួយដល់អាយុជីវិត ម្ចាស់បណ្ដាំជាបុគ្គលដែលត្រូវបានរឹតត្បិតសេរីភាព ជាបុគ្គលដែលមិនអាចនិយាយ ឬ ស្ដាប់បាន ឬ ស្ថិតក្នុងស្ថានភាពពិសេសណាមួយផ្សេងទៀត ដែលធ្វើឱ្យម្ចាស់បណ្ដាំ មិនអាចធ្វើមតកសាសន៍តាមទម្រង់ធម្មតានោះបាន។ លក្ខខណ្ឌសំខាន់ៗដែលមានកំណត់ចំពោះទម្រង់នៃលិខិតមតកសាសន៍នីមួយៗនឹងត្រូវបកស្រាយលម្អិតនៅក្នុងជំពូកទី២ (មតកសាសន៍តាមទម្រង់ធម្មតា) និងជំពូកទី៣ (មតកសាសន៍តាមទម្រង់ពិសេស)។

កថាខណ្ឌទី២៖ ការចុះកាលបរិច្ឆេទ

នៅក្នុងមតកសាសន៍ ចាំបាច់ត្រូវចុះកាលបរិច្ឆេទ នៃការធ្វើមតកសាសន៍ឱ្យបានច្បាស់លាស់ ដើម្បីបញ្ជាក់ពីពេលវេលានៃការបង្ហាញឆន្ទៈរបស់ម្ចាស់បណ្ដាំ។

មិនមានបញ្ហាទេ ប្រសិនបើម្ចាស់បណ្ដាំបានធ្វើមតកសាសន៍តែម្ដង ឬ មានតែមួយ ប៉ុន្តែបើម្ចាស់បណ្ដាំបានធ្វើមតកសាសន៍ច្រើនដង ដោយបានកែប្រែ ឬ លុបចោលនូវឆន្ទៈផ្នែកណាមួយ ឬ ទាំងមូល និងមិនបានបញ្ជាក់ពីកាលបរិច្ឆេទទេ នោះយើងនឹងមិនអាចបញ្ជាក់ថា មតកសាសន៍ណា ជាការបង្ហាញឆន្ទៈចុងក្រោយរបស់ម្ចាស់បណ្ដាំឡើយ។

មតកសាសន៍ដែលគ្មានការចុះថ្ងៃខែឆ្នាំ ត្រូវចាត់ទុកថាមានសុពលភាព លុះត្រាតែមតកសាសន៍នោះមិនផ្ទុយនឹងមតកសាសន៍ផ្សេងទៀតដែលបានធ្វើដោយម្ចាស់បណ្ដាំដូចគ្នានេះ។[25] ប្រសិនបើ មតកសាសន៍ច្រើនបានធ្វើឡើងដោយពុំបានកំណត់កាលបរិច្ឆេទឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់ និងត្រឹមត្រូវ ឬ មតកសាសន៍ដែលបានកំណត់ត្រឹមថ្ងៃ ខែ ខ្វះឆ្នាំ ឬ កំណត់ថ្ងៃ ឆ្នាំ ខ្វះខែ ជាអាទិ៍ មតកសាសន៍នោះ នឹងមានសុពលភាព ប្រសិនបើមតកសាសន៍នោះគ្មានចំណុចផ្ទុយនឹងមតកសាសន៍ផ្សេងទៀត។ ផ្ទុយទៅវិញ ប្រសិនបើនៅក្នុងករណីដែលមតកសាសន៍ដែលគ្មានការចុះថ្ងៃខែឆ្នាំ មានចំនួនច្រើន ហើយបើមតកសាសន៍ផ្ទុយនឹងគ្នា អានុភាពនៃ

[25] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧០ កថាខណ្ឌទី២ វាក្យខណ្ឌទី២

មតកសាសន៍ត្រូវកាត់បន្ថយគ្នាទៅវិញទៅមក។[26] ម៉្យាងវិញទៀត បើមានមតកសាសន៍ដែលមានថ្ងៃខែឆ្នាំ និងមតកសាសន៍ដែលគ្មានថ្ងៃខែឆ្នាំមានច្រើន មតកសាសន៍ដែលមានថ្ងៃខែឆ្នាំ មានអាទិភាពជាង។

[26] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧០ កថាខណ្ឌទី២ វាក្យខណ្ឌទី៣

ជំពូកទី២៖

មតកសាសន៍ តាមទម្រង់ធម្មតា

ដូចបានរៀបរាប់នៅជំពូកខាងលើហើយថា មតកសាសន៍ត្រូវបានកំណត់បែងចែកជាពីរប្រភេទផ្សេងគ្នា គឺមតកសាសន៍តាមទម្រង់ធម្មតា និងមតកសាសន៍តាមទម្រង់ពិសេស។ ក្នុងជំពូកនេះ យើងនឹងធ្វើការសិក្សាលើ លិខិតមតកសាសន៍តាមទម្រង់ធម្មតាជាមុន រួមមានជាអាទិ៍ (ផ្នែកទី១)មតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូត, (ផ្នែកទី២) មតកសាសន៍ដោយលិខិតឯកជន និង (ផ្នែកទី៣) មតកសាសន៍ដោយលិខិតសម្ងាត់។

ផ្នែកទី១៖ មតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូត

អត្ថន័យនៃលិខិតយថាភូត ត្រូវបានប្រែប្រួលតាមស្ថានភាព និងកាលៈទេសៈនីមួយៗ ដែលមានកំណត់នៅក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណី និងច្បាប់ស្តីពីការអនុវត្តក្រមរដ្ឋប្បវេណី ដែលប្រកាសឱ្យប្រើដោយព្រះរាជក្រមលេខ នស/រកម/០៥១១/០០៧ ចុះថ្ងៃទី៣១ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១១ ចាប់ពីពេលនេះតទៅ ហៅកាត់ថា "ច្បាប់ស្តីពីការអនុវត្តក្រមរដ្ឋប្បវេណី"។

លិខិតយថាភូតដែលកំណត់នៅក្នុងមាត្រា ១១៧៣ (មតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូត) នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី សំដៅទៅលើលិខិតដែលត្រូវបានធ្វើឡើងដោយសារការី។[27] ក្នុងន័យនេះ ដើម្បីឱ្យមតកសាសន៍អាចធ្វើឡើងក្រោមទម្រង់ជាលិខិតយថាភូតបាន កាលណាមតកសាសន៍ ត្រូវបានធ្វើឡើងដោយមានការចូលរួម ឬ ការតាក់តែងមតកសាសន៍ដោយសារការី ព្រមទាំងអនុវត្តតាមលក្ខខណ្ឌ និងទម្រង់ដែលកំណត់ដោយច្បាប់ ទើបលិខិតនោះមានសុពលភាពអាចអនុវត្តបាន។ ដើម្បីឱ្យជ្រាបច្បាស់អំពីទម្រង់សំខាន់ៗនៃការតាក់តែង មតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូត ដែលត្រូវបានកំណត់ដោយច្បាប់ ក្នុងផ្នែកនេះ យើងនឹងបែងចែកជាពីរ កថាខណ្ឌ គឺ (កថាខណ្ឌទី១) ការតាក់តែងមតកសាសន៍ និង (កថាខណ្ឌទី ២) និទ្ទេសដែលត្រូវចុះ និងការរក្សាមតកសាសន៍។

កថាខណ្ឌទី១៖ ការតាក់តែងមតកសាសន៍

មតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូត ជាទម្រង់ដែលមានភាពច្បាស់លាស់ និងពិតប្រាកដ ព្រមទាំងមានលក្ខណៈពិសេសជាងមតកសាសន៍តាមទម្រង់ដទៃទៀត ដោយហេតុថា មតកសាសន៍ប្រភេទនេះត្រូវបានធ្វើឡើងដោយមានការចូលរួមពីសារការី ដែលជាអ្នកដែលផ្តល់យថាភូតភាពលើលិខិត ដែលត្រូវបាន គេជឿជាក់ថា ជាលិខិតដែលធ្វើឡើងត្រឹមត្រូវស្របតាមច្បាប់។ ម្យ៉ាងទៀត វាមានភាពងាយស្រួលសម្រាប់

[27] ច្បាប់ស្តីពីការអនុវត្តក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/០៥១១/០០៧, ៣១ ឧសភា ២០១១, មាត្រា ៩ ចំណុច គ

ម្ចាស់បណ្តាំ ទោះបីជាខ្លួនជាអនក្ខជន [28] ក៏អាចធ្វើមតកសាសន៍បានដែរ។ មតកសាសន៍តាមទម្រង់លិខិតយថាភូត ត្រូវបានកំណត់យ៉ាងជាក់លាក់ចំពោះ (១) អ្នកទទួលបន្ទុកក្នុងការតាក់តែង និង (២) ទម្រង់ចាំបាច់នៃលិខិតនេះ។

១. អ្នកទទួលបន្ទុកក្នុងការតាក់តែងមតកសាសន៍

មតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូត ត្រូវធ្វើឡើងដោយម្ចាស់បណ្តាំ នៅចំពោះមុខសារការី។ មានតែសារការីទេ ដែលជាអ្នកទទួលបន្ទុកក្នុងការតាក់តែងមតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូត។

សារការី (Notary Public/Notaire) ជាមន្ត្រីសាធារណៈដែលមានមុខងារធ្វើលិខិតយថាភូត បញ្ជាក់អំពីលក្ខណៈពិតប្រាកដត្រឹមត្រូវ ធានារ៉ាប់រងអំពីកាលបរិច្ឆេទតម្កល់ រក្សាទុក និងចេញសេចក្តីចម្លងយថាភូតនៃលិខិតទាំងឡាយដែលតម្រូវឱ្យមានការបញ្ជាក់។[29] សារការី ជាមន្ត្រីសាធារណៈ ដែលត្រូវបានតែងតាំងដោយអនុក្រឹត្យ។

ការធ្វើមតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូត អាចធ្វើនៅទីកន្លែងណាក៏បាន នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាដែលមានសារការី អាចបញ្ជាក់ និងអាចតាក់តែងបាន។ ដោយឡែក ចំពោះប្រជាជនខ្មែរដែលរស់នៅបរទេសវិញ ការធ្វើមតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូត អាចធ្វើឡើងដោយកុងស៊ុលនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាប្រចាំនៅបានដោយអនុលោមតាមមាត្រា ១១៨១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី។

២. ទម្រង់ចាំបាច់ នៃមតកសាសន៍

មតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូត ត្រូវបានធ្វើឡើងដោយម្ចាស់បណ្តាំនៅចំពោះមុខសារការី ដោយត្រូវធ្វើឡើងតាមទម្រង់ ដែលត្រូវបានកំណត់ដោយច្បាប់ រួមមានជាអាទិ៍៖ (ក) វត្តមានសាក្សី, និង (ខ) ការថ្លែងនូវខ្លឹមសារមតកសាសន៍ និង (គ) ការសរសេរ និងការផ្ទៀងផ្ទាត់ នូវខ្លឹមសារមតកសាសន៍ ។

ក. វត្តមានសាក្សី

ទោះបីជាការធ្វើមតសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូត ត្រូវបានធ្វើឡើងនៅចំពោះមុខសារការី ដែលជាមន្ត្រីសាធារណៈ ដែលបានផ្តល់ភាពត្រឹមត្រូវ ឬ យថាភូតភាពនៃលិខិតក៏ដោយ ក៏វាជាបញ្ហាដែលចាំបាច់ត្រូវមានការចូលរួម និងមានវត្តមានរបស់សាក្សីយ៉ាងតិច ចំនួន ០២ (ពីរ) នាក់។[30]

សាក្សីនៅក្នុងន័យនេះ ច្បាប់មិនបានកំណត់អំពីកម្រិតវប្បធម៌នៃការយល់ដឹងរបស់សាក្សីឡើយ។ ប៉ុន្តែដោយហេតុថា ក្នុងការធ្វើមតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូត សារការី នឹងសូត្រនូវខ្លឹមសារនៃមតកសាសន៍ជូន

[28] សំដៅដល់ ជនដែលមិនចេះអក្សរ

[29] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, សន្ទានុក្រម ផ្នែករដ្ឋប្បវេណី ទំព័រ ២២, លេខ១៥៤

[30] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧៣ កថាខណ្ឌទី២ ចំណុច ក

ម្ចាស់បណ្តាំ និងសាក្សីស្តាប់ ដូច្នេះហើយ ប្រសិនបើសាក្សីជាបុគ្គលដែលចេះអានអក្សរ វាជាការប្រសើរក្នុងការផ្ទៀងផ្ទាត់នូវខ្លឹមសារ។

ម៉្យាងវិញទៀត អនីតិជន ឬជននៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ មិនអាចធ្វើជាសាក្សី ឬ ជាអ្នកសង្កេតការណ៍នៅពេលធ្វើលិខិតបណ្តាំបានឡើយ ព្រោះអនីតិជន ឬ ជននៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ សុទ្ធតែជាជនដែលត្រូវបានកម្រិតសមត្ថភាព ក្នុងការធ្វើសកម្មភាព ដូច្នេះ បើឱ្យបុគ្គលនេះ មកធ្វើជាសាក្សីក្នុងការធ្វើមតកសាសន៍ នោះសកម្មភាពរបស់ជនទាំងនេះនឹងមិនមានអានុភាពតាមផ្លូវច្បាប់ឡើយ។

ទន្ទឹមនឹងនេះផងដែរ ជនដែលត្រូវបានសន្មតថាជាសន្តតិជន អច្ច័យលាភី ហើយនិងសហព័ទ្ធ និងញាតិលោហិតខ្សែផ្ទាល់របស់ជនទាំងនោះក៏មិនអាចធ្វើជាសាក្សីបានឡើយ។ ការកំណត់បែបនេះ ក្នុងគោលបំណងដើម្បីការពារការសម្ងាត់របស់ម្ចាស់បណ្តាំក្នុងការចាត់ចែងទ្រព្យសម្បត្តិ ឱ្យទៅជនដែលត្រូវទទួលផលប្រយោជន៍តាមរយៈមតកសាសន៍ ដោយសេរី និងពិតប្រាកដតាមឆន្ទៈរបស់ម្ចាស់បណ្តាំ។

បន្ថែមពីនេះ សហព័ទ្ធរបស់សារការី ញាតិលោហិតខ្សែផ្ទាល់ និងនិយោជិត របស់សារការី មិនអាចក្លាយជាសាក្សីក្នុងលិខិតមតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូតដែរ។

ខ. ការថ្លែងដោយផ្ទាល់មាត់ នូវខ្លឹមសារមតកសាសន៍

ការតាក់តែងនូវលិខិតមតកសាសន៍ ចាំបាច់ត្រូវគោរពតាមឆន្ទៈពិតប្រាកដរបស់ម្ចាស់បណ្តាំ។ ម្ចាស់បណ្តាំ ត្រូវប្រាប់ដោយផ្ទាល់មាត់នូវខ្លឹមសារនៃមតកសាសន៍ទៅកាន់សារការី។[31] ម្ចាស់បណ្តាំត្រូវរៀបរាប់ប្រាប់សារការី នូវកម្មវត្ថុនៃការធ្វើមតកសាសន៍ក្នុងការចាត់ចែងនូវទ្រព្យរបស់ខ្លួន ទៅឱ្យសន្តតិជន ឬ ទៅឱ្យអច្ច័យលាភី ដោយធ្វើការកំណត់ឱ្យបានច្បាស់លាស់ នូវការចាត់ចែងនូវទ្រព្យទាំងមូលឬដោយផ្នែក ឬ កំណត់ទ្រព្យជាក់លាក់ណាមួយ។

គ. ការសរសេរ និងការផ្ទៀងផ្ទាត់នូវមតកសាសន៍

បន្ទាប់ពីស្តាប់ការថ្លែងដោយផ្ទាល់មាត់របស់ម្ចាស់បណ្តាំហើយ សារការី ត្រូវសរសេរនូវអត្ថន័យនៃមតកសាសន៍របស់ម្ចាស់បណ្តាំជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ហើយត្រូវសូត្រឱ្យម្ចាស់បណ្តាំ និងសាក្សីស្តាប់។ [32] ម្ចាស់បណ្តាំ អាចពិនិត្យមើលនូវខ្លឹមសារនៃមតកសាសន៍ ដែលសារការីបានសូត្រ ឬ តាក់តែងនោះត្រឹមត្រូវតាមឆន្ទៈរបស់ខ្លួនពិតប្រាកដដែរឬទេ។ នៅខណៈនោះ ក៏ត្រូវចាំបាច់មានការចូលរួមពីសាក្សីយ៉ាងតិចចំនួន ០២

[31] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧៣ កថាខណ្ឌទី២ ចំណុច ខ

[32] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧៣ កថាខណ្ឌទី២ ចំណុច គ

នាក់ ដើម្បីធ្វើឱ្យប្រាកដថា លិខិតមតកសាសន៍ គឺពិតជាត្រូវបានធ្វើឡើងតាមឆន្ទៈពិតប្រាកដរបស់ម្ចាស់បណ្ដាំ។

បន្ទាប់ពីបានពិនិត្យនូវ ខ្លឹមសារនៃមតកសាសន៍ដែលបានធ្វើឡើងដោយលាយលក្ខណ៍អក្សររួច ថាពិតជាត្រឹមត្រូវតាមឆន្ទៈរបស់ម្ចាស់បណ្ដាំពិតប្រាកដ ម្ចាស់បណ្ដាំ និងសាក្សី ត្រូវធ្វើឱ្យមានភាពច្បាស់លាស់លើឯកសារអំពីឈ្មោះ អាយុ លំនៅឋាន ហើយត្រូវចុះហត្ថលេខារៀងៗខ្លួន។[33] ក្រោយពីគូភាគី បានចុះហត្ថលេខាបញ្ជាក់ពីភាពត្រឹមត្រូវតាមឆន្ទៈរបស់ខ្លួនរួចមក សារការី ត្រូវសរសេរថ្ងៃខែឆ្នាំ និងចុះហត្ថលេខា លើមតកសាសន៍។[34]

កថាខណ្ឌទី២៖ និទ្ទេសដែលត្រូវចុះ និងការរក្សាមតកសាសន៍

ទោះបីលិខិតមតកសាសន៍ ត្រូវបានធ្វើឡើងត្រឹមត្រូវតាមឆន្ទៈរបស់ម្ចាស់បណ្ដាំរួចហើយក៏ដោយ ក៏សារការីចាំបាច់ត្រូវចុះនិទ្ទេស (១) អំពីហេតុណាមួយ ប្រសិនបើការធ្វើមតកសាសន៍ត្រូវបានធ្វើឡើងក្នុងស្ថានភាពពិសេសណាមួយដែលមិនអាចបំពេញបាន និងត្រូវបានរក្សាទុកយ៉ាងត្រឹមត្រូវ (២)។

១. និទ្ទេសដែលត្រូវចុះ

ក្រោយពីការតាក់តែងនូវលិខិតមតកសាសន៍ តាមឆន្ទៈរបស់ម្ចាស់បណ្ដាំ ព្រមទាំងបានពិនិត្យ និងស្ដាប់នូវការសូត្រឡើងវិញនូវមតកសាស៍រួច ម្ចាស់បណ្ដាំ ត្រូវចុះហត្ថលេខា ដើម្បីបញ្ជាក់ពីភាពត្រឹមត្រូវលើលិខិតមតកសាសន៍ នៅចំពោះមុខសារការី។ ទោះបីមិនមានការកំណត់ច្បាស់លាស់អំពីការចុះហត្ថលេខា ប៉ុន្តែម្ចាស់បណ្ដាំ គប្បីចុះហត្ថលេខា នៅរឹមគ្រប់ទំព័រ ប្រសិនបើមតកសាសន៍ធ្វើឡើងដោយមានច្រើនទំព័រ។

ប្រសិនបើម្ចាស់បណ្ដាំមិនអាចសរសេរ ឬ មិនអាចចុះហត្ថលេខាបានទេ សារការីអាចជំនួសការសរសេរ និងហត្ថលេខា ដោយសរសេរឈ្មោះ អាយុ និងលំនៅឋានរបស់ជននោះ ហើយត្រូវសរសេរ បន្ថែមនូវហេតុនោះផង។[35] មានន័យថា សារការីត្រូវសរសេរ ឬ បញ្ជាក់ឱ្យបានច្បាស់លាស់ នូវហេតុដែលម្ចាស់បណ្ដាំមិនអាចសរសេរ ឬ មិនអាចចុះហត្ថលេខាលើមតកសាសន៍បាន។

២. ការរក្សាមតកសាសន៍

តាមការអនុវត្តជាក់ស្ដែងនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា កន្លងមក ការធ្វើមតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូតត្រូវបានធ្វើឡើងតែមួយ (០១) ច្បាប់ដើម តែប៉ុណ្ណោះ ដែលត្រូវរក្សាទុកជាសម្ងាត់នៅមន្ទីរសារការីដែលម្ចាស់បណ្ដាំបានធ្វើ។ គ្មានបុគ្គលណាមួយ មានសិទ្ធិបើកមតកសាសន៍បានទេ រហូតដល់ពេលដែលម្ចាស់បណ្ដាំបាន

[33] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧៣ កថាខណ្ឌទី២ ចំណុច ឃ វាក្យខណ្ឌទី១

[34] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧៣ កថាខណ្ឌទី២ ចំណុច ង

[35] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧៣ កថាខណ្ឌទី២ ចំណុច ឃ វាក្យខណ្ឌទី២

ទទួលមរណភាព។ ការរក្សាមតកសាសន៍ដោយសារការី មិនមែនជាលក្ខខណ្ឌទម្រង់ដែលបានកំណត់ដោយច្បាប់ឡើយ ប៉ុន្តែក្នុងការធ្វើមតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូត ម្ចាស់បណ្តាំ គប្បីរក្សាទុកមតកសាសន៍នៅសារការី ព្រោះថា សារការី អាចថែរក្សាមតកសាសន៍បានយ៉ាងល្អ និងមានសុវត្ថិភាព។ ការរក្សាទុកដោយម្ចាស់បណ្តាំផ្ទាល់ ឬ តតិយជន អាចធ្វើឱ្យបាត់មតកសាសន៍ ឬ មានការក្លែងបន្លំ ដោយប្រការណាមួយ។

សន្តតិជន ឬ អច្ច័យទាន អាចត្រូវបានទទួលដំណឹងអំពីលិខិតមតកសាសន៍ដែលបានតម្កល់ទុកនូវមន្ទីរសារការី ដោយការជូនដំណឹងរបស់សារការី ឬ សាក្សីដែលបានចូលរួមក្នុងការធ្វើមតកសាសន៍។ សន្តតិជន អាចស្នើសុំបើកនូវមតកសាសន៍នោះបាន កាលបើខ្លួនបានទទួលដំណឹង ព្រមទាំងមានលិខិតបញ្ជាក់ពីអត្តសញ្ញាណឱ្យបានច្បាស់លាស់។ លិខិតមតកសាសន៍ នឹងបង្កើតអានុភាព និងអាចអនុវត្តបានដោយមិនចាំបាច់ឆ្លងកាត់ការបញ្ជាក់ពីតុលាការឡើយ។[36]

ផ្នែកទី២៖ មតកសាសន៍ដោយលិខិតឯកជន

លិខិតឯកជន សំដៅដល់ លិខិតទាំងឡាយណាដែលបង្កើតឡើងដោយ បុគ្គលឯកជន ដោយមានចុះហត្ថលេខា ឬស្នាមមេដៃ។[37] មតកសាសន៍ដោយលិខិតឯកជន អាចនិយាយបានថា ជាលិខិតបណ្តាំដែលម្ចាស់បណ្តាំដែលបានធ្វើឡើងដោយឯកឯង ឬ តែម្នាក់ឯងជាលក្ខណៈឯកជន ដោយមិនមានការចូលរួមពីសារការី ឬ បុគ្គលណាមួយនោះទេ។ បើទោះបីជាម្ចាស់បណ្តាំអាចធ្វើឡើងដោយតែឯកឯងក៏ដោយ ក៏ម្ចាស់បណ្តាំចាំបាច់ត្រូវធ្វើមតកសាសន៍តាមទម្រង់ដែលបានកំណត់ដោយច្បាប់។

ដូចគ្នាដែរ នៅក្នុងផ្នែកនេះ យើងនឹងបែងចែកជាពីរកថាខណ្ឌ គឺ (កថាខណ្ឌទី១) ការតាក់តែងមតកសាសន៍ និង (កថាខណ្ឌទី២) និទ្ទេសដែលត្រូវចុះ និងការរក្សាមតកសាសន៍។

កថាខណ្ឌទី១៖ ការតាក់តែងមតកសាសន៍

ទម្រង់នៃការតាក់តែងនូវលិខិតមតកសាន៍ដោយលិខិតឯកជន ត្រូវបានកំណត់យ៉ាងជាក់លាក់ដោយក្រមរដ្ឋប្បវេណីកម្ពុជា (១) ចំពោះអ្នកទទួលបន្ទុកក្នុងការតាក់តែងនូវមតកសាសន៍នេះ ព្រមទាំង (២) ទម្រង់ចាំបាច់ដែលម្ចាស់បណ្តាំត្រូវអនុវត្តតាម ដើម្បីឱ្យមតកសាសន៍បង្កើតសុពលភាពត្រឹមត្រូវស្របតាមច្បាប់។

១. អ្នកទទួលបន្ទុកក្នុងការតាក់តែងមតកសាសន៍

មតកសាសន៍ដោយលិខិតឯកជន ត្រូវបានធ្វើឡើងដោយម្ចាស់បណ្តាំតែម្នាក់ឯងប៉ុណ្ណោះ។ មានន័យ

[36] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១២១៣ កថាខណ្ឌទី២

[37] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, សន្ទានុក្រម ផ្នែករដ្ឋប្បវេណី ទំព័រ ១៩, លេខ ១៣២

ថា មានតែម្ចាស់បណ្តាំម្នាក់គត់ ដែលជាអ្នកតាក់តែងមតកសាសន៍ ដោយគ្មានទេការចូលរួមពីសាក្សី ក៏ដូចជាសារការី។

មតកសាសន៍ដោយលិខិតឯកជនបានផ្តល់ភាពងាយស្រួល និងសារៈប្រយោជន៍ជាច្រើនដល់ម្ចាស់បណ្តាំ ដោយហេតុថា ម្ចាស់បណ្តាំពុំចាំបាច់ស្វែងរកការអន្តរាគមន៍ពីសារការី ឬ សាក្សីដើម្បីចូលរួមនោះឡើយ ម្យ៉ាងទៀត ម្ចាស់បណ្តាំក៏អាចរក្សាខ្លឹមសារនៃមតកសាសន៍ជាការសម្ងាត់ផងដែរ។ ប៉ុន្តែមតកសាសន៍ប្រភេទនេះ ចាំបាច់ទាមទារឱ្យម្ចាស់បណ្តាំជាបុគ្គលដែលមានចំណេះដឹង ចេះសរសេរអក្សរឱ្យបានច្បាស់លាស់។

២. ទម្រង់ចាំបាច់ នៃមតកសាសន៍

មតកសាសន៍តាមទម្រង់លិខិតឯកជន ពុំមានភាពស្មុគស្មាញច្រើនដូចទម្រង់នៃមតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូតឡើយ។ ទម្រង់ចាំបាច់ទាំងឡាយ ក្នុងការតាក់តែងមតកសាសន៍នេះ គឺ (ក) ការសរសេរនូវមតកសាសន៍ និង (ខ) ការចុះថ្ងៃខែឆ្នាំ និងហត្ថលេខា។

ក. ការសរសេរមតកសាសន៍

មតកសាសន៍ដោយលិខិតឯកជន ត្រូវធ្វើឡើង ដោយម្ចាស់បណ្តាំសរសេរពាក្យទាំងអស់។[38] ទម្រង់ចាំបាច់ចំពោះការតាក់តែងមតកសាសន៍ដោយលិខិតឯកជន គឺម្ចាស់បណ្តាំចាំបាច់ត្រូវសរសេរនូវខ្លឹមសារ នៃមតកសាសន៍ដោយផ្ទាល់ដៃរបស់ខ្លួន។ បើមតកសាសន៍ដោយលិខិតឯកជន ដែលត្រូវបានសរសេរជំនួសដោយអ្នកដទៃ ឬ ដែលត្រូវបានសរសេរដោយប្រើម៉ាស៊ីនដូចជាអង្គុលីលេខ ជាអាទិ៍ នឹងត្រូវចាត់ទុកជាមោឃៈ។[39]

កាលដែលចាំបាច់ត្រូវសរសេរដោយដៃម្ចាស់បណ្តាំផ្ទាល់ ក៏ព្រោះការបង្កើតអានុភាពនូវមកតសាសន៍នឹងត្រូវចាប់ផ្តើម នៅពេលដែលម្ចាស់បណ្តាំទទួលមរណភាព យើងមិនអាចទាមទារឱ្យម្ចាស់បណ្តាំមកធ្វើការបញ្ជាក់ពីចំណុចនីមួយៗបានទេ ប្រសិនបើម្ចាស់បណ្តាំពុំបានសរសេរដោយផ្ទាល់ដៃ នូវខ្លឹមសារឱ្យបានច្បាស់លាស់ ដើម្បីបញ្ជាក់អំពីឆន្ទៈរបស់ខ្លួនទេ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត មតកសាសន៍ដោយលិខិតឯកជន មិនមានវត្តមានសាក្សីចូលរួមនោះទេ។

មួយវិញទៀត ក្រោយពេលដែលលិខិតមតកសាន៍ត្រូវបានរកឃើញ ដើម្បីអាចអនុវត្តមតកសាសន៍បាន ចាំបាច់ត្រូវពិនិត្យបញ្ជាក់ដោយតុលាការទៅលើទម្រង់ទាំងឡាយដែលបានកំណត់។ ការពិនិត្យបញ្ជាក់នឹងត្រូវពិនិត្យលើផ្នែក ទម្រង់/អក្សរពិតប្រាកដរបស់ម្ចាស់បណ្តាំ ដោយធ្វើការប្រៀបធៀបនូវការសរសេរនូវ

[38] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧៤ កថាខណ្ឌទី១ វាក្យខណ្ឌទី១

[39] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧៤ កថាខណ្ឌទី១ វាក្យខណ្ឌទី២

មតកសាសន៍ ជាមួយនឹងការសរសេរលើឯកសារ ឬ សៀវភៅ ឬ កំណត់ហេតុផ្សេងទៀត ដែលម្ចាស់បណ្តាំធ្លាប់បានសរសេរកន្លងមក។ ដើម្បីឱ្យប្រាកដថា មតកសាសន៍ពិតជាលិខិតដែលម្ចាស់បណ្តាំបានបង្ហាញឆន្ទៈចុងក្រោយពិតប្រាកដមែន។

ខ. ការចុះថ្ងៃខែឆ្នាំ និងហត្ថលេខា

ក្រោយពេលដែលម្ចាស់បណ្តាំបានសរសេរដោយផ្ទាល់ដៃនូវខ្លឹមសារ នៃមតកសាសន៍រួច ម្ចាស់បណ្តាំត្រូវចុះថ្ងៃខែឆ្នាំ ដោយខ្លួនឯង ព្រមទាំងចុះហត្ថលេខាលើលិខិតមតកសាសន៍។ ម្ចាស់បណ្តាំ ត្រូវគោរពតាមទម្រង់ដែលបានកំណត់ឱ្យបានត្រឹមត្រូវ ដើម្បីការពារនូវផលប្រយោជន៍របស់ខ្លួន ព្រមទាំងសន្តតិជន ឬ/និងអច្ច័យលាភី។ ការចុះកាលបរិច្ឆេទ នឹងបញ្ជាក់ពីពេលវេលាដែលម្ចាស់បណ្តាំ បានបង្ហាញឆន្ទៈក្នុងការបង្កើតមតកសាសន៍ ប្រសិនបើមានមតកសាសន៍ច្រើនត្រូវបានរកឃើញ មតកសាសន៍ដែលមានកាលបរិច្ឆេទចុងក្រោយ នឹងត្រូវបង្កើតអានុភាពតាមផ្លូវច្បាប់។

កថាខណ្ឌទី២៖ និទ្ទេសដែលត្រូវចុះ និងការរក្សាមតកសាសន៍

១. និទ្ទេសដែលត្រូវចុះ

ក្រមរដ្ឋប្បវេណី មិនបានកំណត់ជាក់លាក់អំពីទំព័រដែលត្រូវចុះហត្ថលេខាឡើយ ប៉ុន្តែដើម្បីឲ្យមានភាពច្បាស់លាស់នៃមតកសាសន៍ដោយលិខិតឯកជន ម្ចាស់បណ្តាំ គប្បីចុះហត្ថលេខានៅគ្រប់រឹមទំព័រនៃមតកសាសន៍។ កាលបើមតកសាសន៍ដោយលិខិតឯកជនត្រូវបានការបន្ថែម ឬ កែប្រែ ឬ លុបចោល ឬ ឆូតនៅលើផ្នែកណាមួយ ការបន្ថែម ឬ កែប្រែ ឬ ការលុបចោល ឬ ឆូត ពុំមានអានុភាពឡើយ បើម្ចាស់បណ្តាំ មិនបានបង្ហាញនូវកន្លែង ហើយសរសេរបន្ថែមនូវហេតុនៃការកែប្រែ ជាពិសេសបើមិនបានចុះហត្ថលេខា។[40] ភាពចាំបាច់នៃការសរសេរបន្ថែមនូវហេតុដែលនាំឱ្យមានការកែប្រែ និងការចុះហត្ថលេខា ដោយហេតុថា យើងមិនអាចដឹងថា ការកែប្រែ ឬ លុបចោលនូវផ្នែកណាមួយ គឺពិតជាឆន្ទៈរបស់ម្ចាស់បណ្តាំឬយ៉ាណានោះទេ។

២. ការរក្សាមតកសាសន៍

ដោយហេតុថា មតកសាសន៍ដោយលិខិតឯកជន ត្រូវបានធ្វើឡើងដោយម្ចាស់បណ្តាំដោយឯកឯង នោះម្ចាស់បណ្តាំក៏អាចការរក្សានូវមតកសាសន៍ដោយផ្ទាល់បានដែរ។

ម្ចាស់បណ្តាំក៏អាចរក្សាមតកសាន៍ ដោយដាក់ក្នុងស្រោមសំបុត្របិទជិត ព្រមទាំងចុះហត្ថលេខា ឬ ផ្តិតស្នាមមេដៃ ឬ បោះត្រាលើស្រោមសំបុត្រ។ ទោះបីចំណុចទាំងនេះមិនមែនជាលក្ខខណ្ឌដែលតម្រូវដោយច្បាប់ទេ ប៉ុន្តែម្ចាស់បណ្តាំអាចធ្វើឡើងការពារដើម្បីកុំឱ្យមានការកែប្រែ ឬ ក្លែងបន្លំនូវមតកសាសន៍។

[40] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧៤ កថាខណ្ឌទី២

ប្រសិនបើមតកសាសន៍ត្រូវបានរកឃើញ សន្តតិជន ឬ បុគ្គលដែលពាក់ព័ន្ធផលប្រយោជន៍ ត្រូវដាក់ពាក្យសុំពិនិត្យបញ្ជាក់ទៅតុលាការដែលមានសមត្ថកិច្ច ដើម្បីបញ្ជាក់ភាពត្រឹមត្រូវនៃមតកសាសន៍។ មតក-សាសន៍ ជាលិខិតឯកជន ផ្តល់ភាពងាយស្រួលដល់ម្ចាស់បណ្តាំក្នុងការតាក់តែង និងអនុញ្ញាតឲ្យម្ចាស់បណ្តាំធ្វើការថែរក្សាដោយខ្លួនឯង ប៉ុន្តែវាបានផ្តល់ការលំបាកក្នុងការស្វែងរកមតកសាសន៍ ព្រោះ សន្តតិជនអាចនឹងពុំបានដឹងថា ម្ចាស់បណ្តាំបានធ្វើមតកសាសន៍ ឬ មិនដឹងអំពីទីកន្លែងថែរក្សាទុក ក្រោយពេលដែលម្ចាស់បណ្តាំទទួលមរណភាព ដែលជាហេតុធ្វើឱ្យប៉ះពាល់យ៉ាងខ្លាំងដល់ឆន្ទៈចុងក្រោយរបស់ម្ចាស់បណ្តាំ ក្នុងការចាត់ចែងនូវទ្រព្យរបស់ខ្លួន។

ផ្នែកទី៣៖ មតកសាសន៍ដោយលិខិតសម្ងាត់

ដើម្បីរក្សាខ្លឹមសារមតកសាសន៍ជាសម្ងាត់ ក្រៅពីការធ្វើមតកសាសន៍ជាលិខិតឯកជន ម្ចាស់បណ្តាំក៏អាចធ្វើមតកសាសន៍ជាលិខិតសម្ងាត់ផងដែរ។ ដើម្បីយល់អំពីមតកសាសន៍ជាលិខិតសម្ងាត់ យើងនឹងបកស្រាយលម្អិតទៅលើទម្រង់នៃការតាក់តែងមតកសាសន៍ដោយលិខិតសម្ងាត់ (កថាខណ្ឌទី១) និងនិទ្ទេសដែលត្រូវចុះ និងការរក្សាមតកសាសន៍ (កថាខណ្ឌទី២)។

កថាខណ្ឌទី១៖ ការតាក់តែងមតកសាសន៍

ក្នុងការតាក់តែងមតកសាសន៍ដោយលិខិតសម្ងាត់ មិនខុសពីមតកសាសន៍ផ្សេងទៀតទេ ពោលគឺត្រូវធ្វើឡើងឱ្យបានត្រឹមត្រូវតាមទម្រង់ដែលបានកំណត់ដោយច្បាប់ បើមិនដូច្នេះទេ មតកសាសន៍នោះ នឹងត្រូវចាត់ទុកជាមោឃៈ។ ការតាក់តែងមតកសាសន៍នេះ ត្រូវបានកំណត់ច្បាស់លាស់ចំពោះ (១) អ្នកទទួលបន្ទុកក្នុងការតាក់តែមតកសាសន៍ និង (២) ទម្រង់ចាំបាច់នៃមតកសាសន៍នេះ ។

១. អ្នកទទួលបន្ទុកក្នុងការតាក់តែងមតកសាសន៍

ដោយផ្អែកតាមចំណុច គ នៃមាត្រា ១១៧៥ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី បានចែងថា៖ "ម្ចាស់បណ្តាំ...ធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍ថា លិខិតនេះជាលិខិតមតកសាសន៍របស់ខ្លួន ហើយបើមានជាមានជនក្រៅពីសាមីខ្លួនបានសរសេរ ត្រូវធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍អំពីឈ្មោះ និងលំនៅឋានរបស់ជនដែលបានសរសេរនោះ"។ តាមអត្ថន័យនេះ មានន័យថាម្ចាស់បណ្តាំអាចសរសេរនូវខ្លឹមសារនៃមតកសាសន៍ដោយខ្លួនឯង ឬ ឱ្យតតិយជនសរសេរជំនួសបាន ដោយផ្ទាល់ដៃក៏បាន សរសេរដោយប្រើម៉ាស៊ីនអង្គុលីលេខ ឬ កុំព្យូទ័រក៏បាន។

ទម្រង់នៃមតកសាសន៍ដោយលិខិតសម្ងាត់ បានបើកសិទ្ធិទូលាយដល់ម្ចាស់បណ្តាំអាចសម្រេចដោយខ្លួនឯងចំពោះការសរសេរមតកសាសន៍ ទោះបីជាម្ចាស់បណ្តាំពុំចេះសរសេរអក្សរ ក៏អាចឱ្យបុគ្គលដទៃសរសេរឱ្យបាន ប៉ុន្តែម្ចាស់បណ្តាំត្រូវគោរពលក្ខខណ្ឌចាំបាច់ផ្សេងទៀតដែលកំណត់ដោយច្បាប់។

២. ទម្រង់ចាំបាច់ នៃមតកសាសន៍

ចំពោះមតកសាសន៍ដោយលិខិតសម្ងាត់ ត្រូវធ្វើឡើងដោយយោងតាមទម្រង់ដែលកំណត់ដោយក្រមរដ្ឋប្បវេណីរួមមាន៖ (ក) ការសរសេរ និងតាក់តែងនូវមតកសាសន៍ និង (ខ)ការចូលរួមអន្តរាគមន៍របស់សារការី។

ក. ការសរសេរ និងតាក់តែងនូវមតកសាសន៍

ក្រោយពីបានឯកភាពលើខ្លឹមសារនៃមតកសាសន៍ ម្ចាស់បណ្តាំ ត្រូវចុះហត្ថលេខាលើលិខិតមតកសាសន៍។[41] ប្រសិនបើមានការលុប ឬ កែប្រែត្រង់ផ្នែកណាមួយនៃខ្លឹមសារមតកសាសន៍ ម្ចាស់បណ្តាំ ត្រូវចុះហត្ថលេខាលើត្រង់ផ្នែកនោះបន្ថែម ទោះបីមិនមែនជាលក្ខខណ្ឌកំណត់ដោយច្បាប់ ប៉ុន្តែការធ្វើបែបនេះ គឺធ្វើឱ្យច្បាស់លាស់ថា ម្ចាស់បណ្តាំ ពិតជាបានបង្ហាញឆន្ទៈកែប្រែ។

ក្រោយពីចុះហត្ថលេខាលើមតកសាសន៍ ម្ចាស់បណ្តាំត្រូវដាក់លិខិតបណ្តាំក្នុងស្រោមបិទជិត ហើយត្រូវចុះហត្ថលេខា ឬ សរសេរសញ្ញាសម្គាល់ ឬ មធ្យោបាយផ្សេងទៀត ដែលអាចវិនិច្ឆ័យបានអំពីការបានបើក ឬ មិនបានបើកស្រោមលិខិត នៅមាត់ស្រោមលិខិត។[42]

ខ. ការចូលរួមអន្តរាគមន៍របស់សារការី

ម្ចាស់បណ្តាំ ត្រូវដាក់លិខិតដែលបានបិទជិតនៅចំពោះមុខសារការីម្នាក់ និងសាក្សី ២ (ពីរ) នាក់ និងធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍ថា លិខិតដែលដាក់ជាលិខិតមតកសាសន៍របស់ខ្លួន ហើយបើមានជនក្រៅពីខ្លួន បានសរសេរ ម្ចាស់បណ្តាំត្រូវធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍អំពីឈ្មោះ និងលំនៅឋានរបស់ជនដែលបានសរសេរនោះ។ បន្ទាប់ពីទទួលពីម្ចាស់បណ្តាំ សារការីត្រូវចុះថ្ងៃខែឆ្នាំ ដែលសាមីខ្លួនបានដាក់លិខិត និងសរសេរសេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់ម្ចាស់បណ្តាំ នៅលើលិខិតដែលបិទជិតនោះ ហើយត្រូវចុះហត្ថលេខាជាមួយនឹងសាក្សី និងម្ចាស់បណ្តាំ។[43]

ចំពោះបុគ្គលដែលអាចក្លាយជាសាក្សីបាន ត្រូវបានកំណត់ដោយច្បាប់ ដូចបានរៀបរាប់នៅក្នុងចំណុច ២ កថាខណ្ឌទី១ ផ្នែកទី១ នៃជំពូកនេះ និងមាត្រា ១១៧២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី។

មតកសាសន៍ដោយលិខិតសម្ងាត់ មិនមែន តាក់តែងដោយសារការីទេ សារការីត្រឹមតែអាចរក្សាទុកនូវលិខិតមតកសាសន៍តែប៉ុណ្ណោះ។ មតកសាសន៍ដោយលិខិតសម្ងាត់ បានបើកឱកាសឱ្យបុគ្គលដែលចេះអក្សរអាចសរសេរនូវមតកសាសន៍ ដោយរក្សានូវការសម្ងាត់នៃឆន្ទៈរបស់ខ្លួន ហើយអាចរក្សាទុកនូវមតកសាសន៍

---

[41] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧៥ ចំណុច ក

[42] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧៥ ចំណុច ខ

[43] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧៥ ចំណុច គ និង ឃ

ដោយសារការី ដែលអាចផ្តល់សុវត្ថិភាពដល់លិខិត ហើយមិនមានអ្នកណាមានសិទ្ធិបើកមើល ឬ កែប្រែនូវមតកសាសន៍នេះបានឡើយ។

កថាខណ្ឌទី២៖ និទ្ទេសដែលត្រូវចុះ និងការរក្សាមតកសាសន៍

១. និទ្ទេសដែលត្រូវចុះ

និទ្ទេសដែលត្រូវចុះក្នុងមតកសាសន៍ គឺ ម្ចាស់បណ្តាំត្រូវចុះហត្ថលេខា និងកាលបរិច្ឆេទ។ ប្រសិនបើមតកសាសន៍មានច្រើនទំព័រ ម្ចាស់បណ្តាំគប្បីចុះហត្ថលេខានៅគ្រប់រឹមទំព័រ ហើយបើមានការកែប្រែ ឬផ្លាស់ប្តូរនូវខ្លឹមសារនៅផ្នែកណាមួយ ម្ចាស់បណ្តាំ ត្រូវចុះហត្ថលេខានៅផ្នែកនោះផងដែរ។ ម្ចាស់បណ្តាំ ត្រូវចុះហត្ថលេខា ឬសញ្ញាសម្គាល់ លើស្រោមសំបុត្រដែលដាក់មតកសាសន៍បិទជិត ឱ្យបានច្បាស់លាស់ដើម្បីសម្គាល់ថាមតកសាសន៍មិនទាន់បានបើក។

ចំពោះសារការីវិញ ត្រូវចុះថ្ងៃខែឆ្នាំ និងចុះហត្ថលេខា លើស្រោមសំបុត្រដែលម្ចាស់បណ្តាំបានដាក់។ សារការី ត្រូវសរសេរនូវសេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់ម្ចាស់បណ្តាំចំពោះការសរសេរមតកសាសន៍ ថាម្ចាស់បណ្តាំជាអ្នកសរសេរមតកសាសន៍ ដោយម្ចាស់បណ្តាំផ្ទាល់ ឬ ដោយតតិយជន ជាអ្នកសរសេរជំនួស។

ដូចគ្នាផងដែរ សាក្សីដែលមានវត្តមាន ក៏ត្រូវចុះហតហ្ថលេខាលើលិខិតបិទជិតផងដែរ។ ការចុះហត្ថលេខារបស់សាក្សី និងសារការី អាចត្រូវបានជំនួសដោយសរសេរនូវនាមត្រកូល និងនាមខ្លួន និងផ្តិតស្នាមមេដៃ។[44]

២. ការរក្សាមតកសាសន៍

មិនមានការកំណត់រិតត្បិតចំពោះការរក្សាមតកសាសន៍ដោយលិខិតសម្ងាត់ទេ ម្ចាស់បណ្តាំអាចរក្សាមតកសាសន៍ដោយខ្លួនឯង ឬ តតិយជន ឬសារការីក៏បាន។ តាមការអនុវត្តជាក់ស្តែង មតកសាសន៍ ត្រូវបានប្រគល់ឱ្យសារការី ជាអ្នកថែរក្សា ព្រោះការរក្សាមតកសាស៍នៅសារការី គឺមានសុវត្ថិភាព និងមានភាពជឿជាក់ជាង ដែលមានលក្ខណៈដូចគ្នានឹងមតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូតដែរ។ ទោះបីជា មតកសាសន៍ ត្រូវបានរក្សាទុកដោយអ្នកណាក៏ដោយ ប៉ុន្តែម្ចាស់បណ្តាំត្រូវគោរពតាមទម្រង់ដែលច្បាប់បានកំណត់ ទើបបង្កើតសុពលភាពនៃទម្រង់។ ការរក្សាទុកមតកសាសន៍នេះដោយឯកឯង ដែលមិនត្រូវបានបំពេញតាមទម្រង់នៃមតកសាសន៍ដោយលិខិតសម្ងាត់ទេ មតកសាសន៍អាចមានសុពលភាពលើទម្រង់នៃមតកសាសន៍ដោយលិខិតឯកជនទៅវិញ ប្រសិនបើទម្រង់នៃមតកសាសន៍ដោយលិខិតឯកជន ត្រូវបានបំពេញ។

[44] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៨០

ជំពូកទី៣៖

មតកសាសន៍ តាមទម្រង់ពិសេស

មតកសាសន៍តាមទម្រង់ពិសេស គឺជាផ្នែកមួយនៃទម្រង់មតកសាសន៍ ដែលកំណត់ដោយក្រមរដ្ឋប្បវេណី។ ការធ្វើមតកសាសន៍ តាមទម្រង់ពិសេស ត្រូវបានយកមកអនុវត្តនៅពេលដែលម្ចាស់បណ្តាំបាន និងកំពុងជួបក្នុងស្ថានភាពពិសេសណាមួយ ដែលធ្វើឱ្យម្ចាស់បណ្តាំមិនអាចធ្វើមតកសាសន៍តាមទម្រង់ធម្មតា។ នៅក្នុងជំពូកនេះ យើងនឹងបែងចែកជាបី (០៣) ផ្នែក រួមមានជាអាទិ៍ (ផ្នែកទី១) មតកសាសន៍របស់ជនដែលកំពុងជួបគ្រោះថ្នាក់បន្ទាន់ដល់អាយុជីវិត, (ផ្នែកទី២) មតកសាសនៃជនដែលត្រូវជាប់ឃុំឃាំង និងនៅក្នុងនាវា ឬយន្តហោះ និង (ផ្នែកទី៣) មតកសាសន៍ ក្នុងស្ថានភាពពិសេសផ្សេងទៀត។

ផ្នែកទី១៖ មតកសាសន៍របស់ជនដែលកំពុងជួបគ្រោះថ្នាក់បន្ទាន់ដល់អាយុជីវិត

ក្នុងករណី ម្ចាស់បណ្តាំត្រូវបាន និងកំពុងស្ថិតក្នុងស្ថានភាពគ្រោះថ្នាក់បន្ទាន់ណាមួយដោយមូលហេតុជម្ងឺ ឬ ហេតុផ្សេងទៀត ដែលនាំឱ្យមានបញ្ហាដល់អាយុជីវិតបុគ្គល ហើយម្ចាស់បណ្តាំមិនអាចធ្វើមតកសាសន៍ដោយលិខិតឯកជនបាន ឬ មិនមានពេលវេលាគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីធ្វើលិខិតមតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូតឬមតកសាសន៍ដោយលិខិតសម្ងាត់បានទេ ម្ចាស់បណ្តាំ ដែលកំពុងជួបស្ថានភាពបែបនេះ អាចធ្វើមតកសាសន៍តាមទម្រង់ពិសេសផ្សេងបាន ដោយត្រូវបំពេញតាមទម្រង់ដែលកំណត់ដោយច្បាប់ រួមមាន (កថាខណ្ឌទី១) ទម្រង់នៃការតាក់តែងមតកសាសន៍ និង (កថាខណ្ឌទី២) លក្ខខណ្ឌអានុភាពនៃទម្រង់។

កថាខណ្ឌទី១៖ ទម្រង់នៃការតាក់តែងមតកសាសន៍

១. អ្នកទទួលបន្ទុកក្នុងការតាក់តែងមតកសាសន៍

អ្នកទទួលបន្ទុកក្នុងការតាក់តែងមតកសាសន៍ ក្នុងករណីដែលម្ចាស់បណ្តាំ កំពុងជួបគ្រោះថ្នាក់បន្ទាន់ដល់ជីវិត ដោយហេតុណាមួយក៏ដោយ អ្នកដែលទទួលបន្ទុកក្នុងការតាក់តែងមតកសាសន៍នេះគឺ ជាជនដែលកំពុងមានវត្តមាននៅពេលនោះ។ ទម្រង់ពិសេសក្នុងការតាក់តែងមតកសាសន៍ដែលស្ថិតក្នុងស្ថានភាព តាមការកំណត់ដោយច្បាប់ គឺតម្រូវឱ្យមានវត្តមានរបស់សាក្សី ចំនួន ០៣ (បី) នាក់ ដោយនៅក្នុងចំណោម នោះ គឺមានសាក្សីម្នាក់ដែលជាអ្នកសរសេរ/តាក់តែង នូវខ្លឹមសារនៃមតកសាសន៍ដែលម្ចាស់បណ្តាំបានបង្ហាញឆន្ទៈចុងក្រោយរបស់ខ្លួន។ សាក្សីដែលបានចូលរួមនៅពេលធ្វើមតកសាសន៍របស់ជនដែលកំពុងជួបគ្រោះថ្នាក់បន្ទាន់ដល់ជីវិត ត្រូវតែជាជនដែលមានលក្ខណៈសម្បត្តិក្លាយជាសាក្សី តាមបញ្ញត្តិមាត្រា ១១៧២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី។

២. ទម្រង់ចាំបាច់នៃមតកសាសន៍

ម្ចាស់បណ្ដាំ ត្រូវប្រកាសនូវខ្លឹមសារនៃមតកសាសន៍ ដោយផ្ទាល់មាត់ ចំពោះជនម្នាក់ ក្នុងចំណោមសាក្សីទាំងបី (០៣) នាក់។ សាក្សីម្នាក់ដែលត្រូវបានទទួលការប្រកាសដោយផ្ទាល់មាត់ នូវខ្លឹមសារនៃមតក-សាសន៍ និងជាអ្នកដែលទទួលបន្ទុកក្នុងការតាក់តែងមតកសាសន៍ ត្រូវសរសេរជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ហើយអានឱ្យសាក្សីពីរនាក់ផ្សេងទៀត ស្ដាប់ ឬ ឱ្យមើល ហើយនៅក្រោយពេលដែលសាក្សីទាំងពីរ (០២) នាក់ បានពិនិត្យមើល និងបានទទួលស្គាល់ថាការសរសេរមតកសាសន៍នោះ ត្រឹមត្រូវតាមខ្លឹមសារនៃឆន្ទៈរបស់ម្ចាស់បណ្ដាំរួច សាក្សីទាំងបី (០៣) នាក់ ត្រូវចុះហត្ថលេខាលើលិខិតមតកសាសន៍។[45] សាក្សី គប្បីចុះហត្ថលេខា នៅគ្រប់ទំព័រនៃលិខិតមតកសាសន៍ កាលបើមតកសាសន៍បានធ្វើឡើងដោយមានច្រើនទំព័រ។ សាក្សីនៅក្នុងការធ្វើបណ្ដាំនេះ គឺពិតជាសំខាន់ ព្រោះសាក្សីមិនត្រឹមតែជាអ្នកដឹងលឺនោះទេ ប៉ុន្តែជាអ្នកសរសេរនូវខ្លឹមសារនៃ មតកសាសន៍តែម្តង ដូច្នេះ សាក្សីក្នុងការធ្វើមតកសាសន៍ គប្បីជាជនដែលចេះស្តាប់ និងចេះសរសេរអក្សរ។

ក្បិតកាលបរិច្ឆេទ មិនមែនជាលក្ខខណ្ឌទម្រង់ដើម្បីបង្កើតសុពលភាពមតកសាសន៍របស់ជនដែលកំពុងជួបគ្រោះថ្នាក់បន្ទាន់ ប៉ុន្តែសាក្សីគួរសរសេរបញ្ជាក់បន្ថែម ចំពោះកាលបរិច្ឆេទដែលខ្លួនបានសរសេរលិខិតមតកសាន៍។ លើសពីនេះទៀត លក្ខខណ្ឌទម្រង់ក៏មិនបានតម្រូវឱ្យមានហត្ថលេខារបស់ម្ចាស់បណ្តាំនោះទេ និងមិនបានកំណត់អំពីវិធីសរសេរនោះដែរ សាក្សីអាចសរសេរដោយផ្ទាល់ដៃ ឬ ដោយប្រើកុំព្យូទ័រ។ បើទោះបីជា លក្ខខណ្ឌទម្រង់ដែលត្រូវបានកំណត់នៅក្នុងកថាខណ្ឌនេះ ត្រូវបានធ្វើឡើងក៏ដោយ ប៉ុន្តែមតកសាសន៍នេះនឹងមិនមានអានុភាពឡើយ ប្រសិនបើលក្ខខណ្ឌអានុភាពនៃទម្រង់ មិនត្រូវបានអនុវត្ត។

កថាខណ្ឌទី២៖ លក្ខខណ្ឌអានុភាពនៃទម្រង់

មតកសាសន៍ដែលត្រូវបានធ្វើឡើងតាមទម្រង់ដូចបានរៀបរាប់ខាងលើ នឹងមិនមានអនុភាពឡើយប្រសិនបើសាក្សីណាម្នាក់ ឬ បុគ្គលដែលពាក់ព័ន្ធនឹងផលប្រយោជន៍ ពុំបានដាក់ពាក្យសុំទៅតុលាការ នៅក្នុងអំឡុងពេល ០១ (មួយ) ខែ គិតចាប់ពីថ្ងៃដែលបានធ្វើមតកសាសន៍នោះ ហើយពុំបានទទួលការបញ្ជាក់ទេ។[46] ការដាក់ពាក្យសុំ ដើម្បីពិនិត្យ និងបញ្ជាក់មតកសាសន៍ ជាលក្ខខណ្ឌដើម្បីបង្កើតអានុភាពនៃទម្រង់មតក-សាសន៍ ដោយជនដែលកំពុងជួបគ្រោះថ្នាក់បន្ទាន់ដល់អាយុជីវិត។ ទោះបីម្ចាស់បណ្តាំ និងសាក្សីដែលបានចូលរួមតាក់តែងមតកសាសន៍ត្រឹមត្រូវតាមទម្រង់ក៏ដោយ សាក្សី ឬ បុគ្គលដែលពាក់ព័ន្ធនឹងផលប្រយោជន៍

[45] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧៧ កថាខណ្ឌទី១

[46] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧៧ កថាខណ្ឌទី២

ត្រូវយកមតកសាសន៍នេះ ទៅបញ្ជាក់ត្រឹមត្រូវពីតុលាការដែលមានសមត្ថកិច្ច ដោយការដាក់ពាក្យសុំ ហើយតុលាការនឹងពិចារណា និងវិនិច្ឆ័យលើលិខិតនេះ។ ការវិនិច្ឆ័យសេចក្ដី និងការសម្រេច ជាឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់តុលាការ ដោយផ្អែកលើភស្តុតាងដែលផ្ដល់ឱ្យតុលាការអាចជឿជាក់បាន។ តុលាការនឹងមិនអាចបញ្ជាក់មតក-សាសន៍បានឡើយ ប្រសិនបើពុំមានជំនឿទុកចិត្តថាមតកសាសន៍នោះ ចេញពីឆន្ទៈពិតប្រាកដរបស់ម្ចាស់បណ្ដាំ។[47]

ផ្នែកទី២៖ មតកសាសន៍នៃជនដែលត្រូវជាប់ឃុំឃាំង និងនៅក្នុងនាវា ឬយន្តហោះ

ផ្នែកនេះ ជាការកំណត់អំពីទម្រង់នៃមតកសាសន៍នៃជនដែលត្រូវជាប់ឃុំឃាំង និងនៅក្នុងនាវា ឬយន្តហោះ។ គ្រប់បុគ្គល សុទ្ធតែអាចធ្វើមតកសាសន៍បាន ទោះបីខ្លួនកំពុងស្ថិតនៅក្នុងស្ថានភាពជាប់ឃុំឃាំង នៅក្នុងនាវា ឬនៅក្នុងយន្តហោះ ក៏ដោយ ប៉ុន្តែត្រូវគោរពតាមទម្រង់ដែលកំណត់ដោយច្បាប់។ ទម្រង់នៃការតាក់តែងមតកសាសន៍ក្នុងស្ថានភាពនីមួយៗមានលក្ខណៈខុសពីគ្នា ចំពោះ (កថាខណ្ឌទី១) មតកសាសន៍នៃជនដែលត្រូវជាប់ឃុំឃាំង និង (កថាខណ្ឌទី២) មតកសាសន៍នៃជនដែលនៅក្នុងនាវា ឬយន្តហោះ។

កថាខណ្ឌទី១៖ មតកសាសន៍នៃជនដែលត្រូវជាប់ឃុំឃាំង

ជនដែលត្រូវបានជាប់ឃុំឃាំងក្នុងន័យនេះ សំដៅលើជនដែលត្រូវបានជាប់ឃុំឃាំងនៅទីកន្លែងដាច់ដោយឡែក ដោយសាលក្រម ឬសាលដីកា។ ក្រៅពីមតកសាសន៍ដោយលិខិតឯកជន ម្ចាស់បណ្ដាំអាចធ្វើមតកសាសន៍តាមទម្រង់ពិសេសមួយផ្សេងទៀត ដែលកំណត់ចំពោះជនដែលត្រូវបានជាប់ឃុំឃាំងបាន។

១. ទម្រង់នៃការតាក់តែងមតកសាសន៍

ក. អ្នកទទួលបន្ទុកក្នុងការតាក់តែងមតកសាសន៍

ជនដែលត្រូវបានជាប់ឃុំឃាំង ហើយមិនអាចធ្វើមតកសាសន៍ដោយលិខិតឯកជនបាន ដោយហេតុមិនចេះអក្សរ របួសស្នាម ឬ ពិការភាព ជាដើម ដែលធ្វើឱ្យម្ចាស់បណ្ដាំមានការលំបាកខ្លាំងក្នុងការធ្វើមតកសាសន៍ដោយខ្លួនឯង អ្នកដែលទទួលបន្ទុកក្នុងការជួយម្ចាស់បណ្ដាំធ្វើមតកសាសន៍ គឺនគរបាល ឬ មន្ត្រីនៃមន្ទីរឃុំឃាំងនោះ។ មានតែនគរបាល ឬ មន្ត្រីនៃមន្ទីរឃុំឃាំងដែលមានសិទ្ធិតាក់តែងមតកសាសន៍ឱ្យជនដែលជាប់ឃុំឃាំងបាន ដោយអនុលោមតាមទម្រង់ដែលកំណត់ដោយច្បាប់។

ខ. ទម្រង់ចាំបាច់នៃមតកសាសន៍

ទម្រង់នៃមតកសាសន៍នៃជនដែលជាប់ឃុំឃាំង មានលក្ខណៈស្រដៀងគ្នានឹងទម្រង់នៃមតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូតដែរ ដោយហេតុថា បញ្ញត្តិពីចំណុច ខ ដល់ចំណុច ង កថាខណ្ឌទី២ នៃមាត្រា ១១៧៣

[47] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧៧ កថាខណ្ឌទី៣

(មតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូត)នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ត្រូវបានយកមកអនុវត្តដូចគ្នាចំពោះការធ្វើមតក-សាសន៍ នៃជនដែលជាប់ឃុំឃាំង។

ទោះបីជាទម្រង់នៃការតាក់តែងមតកសាសន៍នៃជនដែលត្រូវបានជាប់ឃុំ អនុវត្តតាមបញ្ញត្តិដែលពាក់ព័ន្ធនឹងមតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូតក្តី ប៉ុន្តែក្នុងន័យនេះ មិនមែនមានន័យថា ជាមតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូតឡើយ។ នេះគឺគ្រាន់តែ ជាការកំណត់លើទម្រង់ក្នុងការតាក់តែងមតកសាសន៍តែប៉ុណ្ណោះ។ សារការីនៅក្នុងមាត្រា១១៧៣ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ត្រូវបានបកស្រាយថាជានគរបាល ឬ មន្ត្រីនៃមន្ទីរឃុំឃាំង។ ប៉ុន្តែនគរបាល ឬមន្ត្រីនៃមន្ទីរឃុំឃាំង មិនមែនជាសារការីនោះទេ។

ជារួម មតកសាសន៍នៃជនដែលជាប់ឃុំឃាំង អាចធ្វើឡើងបានដោយ ត្រូវមានវត្តមានរបស់នគរបាល ឬមន្ត្រីនៃមន្ទីរឃុំឃាំងម្នាក់ និងសាក្សីយ៉ាងតិច ចំនួន ០២ (ពីរ) នាក់។[48] ម្ចាស់បណ្តាំត្រូវប្រាប់ដោយផ្ទាល់មាត់នូវខ្លឹមសារនៃមតកសាសន៍ ចំពោះនគរបាល ឬ មន្ត្រីនៃមន្ទីរឃុំឃាំង។ នគរបាល ឬ មន្ត្រីនៃមន្ទីរឃុំឃាំង ត្រូវសរសេរនូវអត្ថន័យនៃមតកសាសន៍របស់ម្ចាស់បណ្តាំ ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ហើយត្រូវសូត្រឱ្យម្ចាស់បណ្តាំ និងសាក្សីស្តាប់។ បន្ទាប់ពីម្ចាស់បណ្តាំ និងសាក្សី បានទទួលស្គាល់ថា លិខិតជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនោះត្រឹមត្រូវហើយ ម្ចាស់បណ្តាំ និងសាក្សី ពិនិត្យមើលឱ្យច្បាស់លាស់នៅលើឯកសារអំពីឈ្មោះ អាយុ និងលំនៅឋាន ហើយត្រូវចុះហត្ថលេខា លើលិខិតមតកសាន៍។ ប៉ុន្តែបើម្ចាស់បណ្តាំ មិនអាចសរសេរអក្សរ ឬ មិនអាចចុះហត្ថលេខាបានទេ នគរបាល ឬមន្ត្រីនៃមន្ទីរឃុំឃាំង អាចជំនួសការសរសេរ និងហត្ថលេខា ដោយការសរសេរឈ្មោះ អាយុ និងលំនៅឋាន របស់ម្ចាស់បណ្តាំ ហើយ នគរបាល ឬ មន្ត្រីនៃមន្ទីរឃុំឃាំង ត្រូវសរសេរបន្ថែម នូវហេតុដែលម្ចាស់បណ្តាំមិនចេះចុះហត្ថលេខាផង។ បន្ទាប់មក នគរបាល ឬ មន្ត្រីនៃមន្ទីរឃុំឃាំង ត្រូវសរសេរថ្ងៃខែឆ្នាំ និងចុះហត្ថលេខា។

២. លក្ខខណ្ឌអានុភាពនៃទម្រង់

ប្រសិនបើ មតកសាសន៍នៃជនដែលត្រូវបានជាប់ឃុំឃាំង ត្រូវបានធ្វើឡើងក្រោមទម្រង់នៃមតក-សាសន៍ដោយលិខិតឯកជន នោះនឹងមិនមានបញ្ហាចោទទេ មតកសាសន៍នេះ នឹងបន្តសុពលភាពរហូត ម្ចាស់បណ្តាំអាចកែប្រែ ឬលុបចោលនូវមតកសាសន៍នេះដោយខ្លួនឯងបាន។ ប៉ុន្តែក្នុងករណីដែល មតកសាសន៍នៃជនដែលត្រូវបានជាប់ឃុំឃាំង ត្រូវបានធ្វើឡើងក្រោមទម្រង់ដូចបានកំណត់ក្នុងចំណុច១ នៃកថាខណ្ឌនេះ មតកសាសន៍ពុំមានអានុភាពឡើយ ប្រសិនបើម្ចាស់បណ្តាំ បន្តនៅរស់ ក្នុងអំឡុងពេល ០៦ (ប្រាំមួយ) ខែ គិត

[48] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧៨ កថាខណ្ឌទី១

ចាប់ពីពេលដែលម្ចាស់បណ្តាំ បែរជាអាចធ្វើមតកសាសន៍បានតាមទម្រង់ធម្មតា ក្រោយពេលដែលខ្លួនត្រូវបានដោះលែងពីមន្ទីរឃុំឃាំង។[49]

មតកសាសន៍នៃជនដែលត្រូវបានជាប់ឃុំឃាំង ជាមតកសាសន៍ជាបណ្តោះអាសន្នតែប៉ុណ្ណោះ ហេតុនេះប្រសិនបើម្ចាស់បណ្តាំ ត្រូវបានដោះលែងឱ្យមានសេរីភាពវិញ ម្ចាស់បណ្តាំអាចបង្ហាញឆន្ទៈផ្សេងដោយមតកសាន៍តាមទម្រង់ធម្មតា។ មតកសាសន៍ដែលម្ចាស់បណ្តាំបានធ្វើឡើងនៅពេលកំពុងជាប់ឃុំឃាំង នឹងត្រូវបន្តអានុភាពត្រឹមរយៈពេល ០៦ (ប្រាំមួយ) ខែតែប៉ុណ្ណោះ ដោយគិតចាប់ពីពេលដែលម្ចាស់បណ្តាំ ត្រូវបានដោះលែងពីមន្ទីរឃុំឃាំង។

កថាខណ្ឌទី២៖ ជនដែលនៅក្នុងនាវា ឬយន្តហោះ

ចំពោះជនដែលនៅក្នុងនាវា ឬយន្តហោះ ក៏អាចធ្វើមតកសាសន៍បានដែរ តាមទម្រង់ដែលបានកំណត់ដោយច្បាប់។ ទម្រង់នៃមតកសាសន៍នៃជនដែលនៅក្នុងនាវា ឬយន្តហោះ គឺស្រដៀងគ្នានឹងមតកសាសន៍នៃជនដែលត្រូវបានជាប់ឃុំឃាំងដែរ។

១. ទម្រង់នៃការតាក់តែងមតកសាសន៍

ក. អ្នកទទួលបន្ទុកក្នុងការតាក់តែងមតកសាសន៍

ករណីម្ចាស់បណ្តាំនៅក្នុងនាវា អាចធ្វើមតកសាសន៍បាន ដោយត្រូវមានវត្តមានរបស់ មេបញ្ជាការបរិបាលនាវា ឬ បុគ្គលិកនាវាម្នាក់ និងសាក្សីចំនួនពីរ (០២) នាក់ ចំណែកម្ចាស់បណ្តាំនៅក្នុងយន្តហោះ អាចធ្វើមតកសាន៍បាន ដោយមានវត្តមាន មេបញ្ជាការ បរិបាលយន្តហោះ ឬ បុគ្គលិកយន្តហោះម្នាក់ និងសាក្សីចំនួន ០២ នាក់ដែរ។[50] មេបញ្ជាការ បរិបាលនាវា ឬយន្តហោះ ឬ បុគ្គលិកនាវា ឬយន្តហោះ ជាជនដែលត្រូវទទួលបន្ទុកក្នុងការសរសេរ ឬតាក់តែងមតកសាសន៍ឱ្យម្ចាស់បណ្តាំ នៅក្នុងស្ថានភាពដែលម្ចាស់បណ្តាំ នៅក្នុងនាវា ឬ យន្តហោះ។ អ្នកទទួលបន្ទុកសរសេរមតកសាសន៍ ត្រូវអនុវត្តតាមទម្រង់ដែលកំណត់ដោយច្បាប់។

ខ. ទម្រង់ចាំបាច់នៃមតកសាសន៍

បញ្ញត្តិដែលមានចែងក្នុងកថាខណ្ឌទី២ ចំណុច ខ រហូតដល់ចំណុច ង នៃមាត្រា ១១៧៣ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីស្តីពីមតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូត ត្រូវបានយកមកអនុវត្តដូចគ្នាផងដែរ នៅក្នុងការធ្វើមតកសាសន៍នៃជននៅក្នុងនាវា ឬយន្តហោះ។ ហើយពាក្យថា សារការី នឹងត្រូវបកស្រាយជាមេបញ្ជាការបរិបាលនាវា ឬយន្តហោះ ឬ បុគ្គលិកនាវា ឬយន្តហោះ។[51]

---

[49] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧៨ កថាខណ្ឌទី៥

[50] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧៨ កថាខណ្ឌទី២

[51] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧៨ កថាខណ្ឌទី៤

ម្ចាស់បណ្តាំត្រូវប្រាប់ដោយផ្ទាល់មាត់ នូវខ្លឹមសារនៃមតកសាសន៍ ចំពោះមេបញ្ជាការ បរិបាលនាវា ឬយន្តហោះ ឬបុគ្គលិកនាវា ឬយន្តហោះ ដែលមានវត្តមាននៅពេលធ្វើមតកសាសន៍។ មេបញ្ជាការ បរិបាលនាវា ឬយន្តហោះ ឬ បុគ្គលិកនាវា ឬយន្តហោះ ត្រូវសរសេរនូវអត្ថន័យនៃមតកសាសន៍របស់ម្ចាស់បណ្តាំ ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរឱ្យបានច្បាស់លាស់ ត្រឹមត្រូវតាមឆន្ទៈរបស់ម្ចាស់បណ្តាំ។ មេបញ្ជាការ បរិបាលនាវា ឬយន្តហោះ ឬ បុគ្គលិកនាវា ឬយន្តហោះ ដែលបានសរសេរខ្លឹមសារនៃមតកសាសន៍ ត្រូវសូត្រឱ្យម្ចាស់បណ្តាំ និងសាក្សីដែលមានវត្តមានស្តាប់។

បន្ទាប់ពីម្ចាស់បណ្តាំ និងសាក្សី បានទទួលស្គាល់ថា ខ្លឹមសារដែលបានសរសេរជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ត្រឹមត្រូវហើយ ម្ចាស់បណ្តាំ និងសាក្សី ត្រូវពិនិត្យឱ្យបានច្បាស់លាស់នៅលើឯកសារអំពីឈ្មោះ អាយុ និងលំនៅឋាន និងត្រូវចុះហត្ថលេខា។ ការចុះហត្ថលេខា គប្បីចុះនៅគ្រប់ទំព័រមតកសាសន៍ ដើម្បីជៀសវាង ក៏លួចផ្លាស់ប្តូរ ឬ កែប្រែគ្រង់ផ្នែក ឬ ទំព័រណាមួយ។ បន្ទាប់មកទៀត មេបញ្ជាការ បរិបាលនាវា ឬយន្តហោះ ឬបុគ្គលិកនាវា ឬយន្តហោះ ត្រូវសរសេរថ្ងៃខែឆ្នាំ និងត្រូវចុះហត្ថលេខា។

២. លក្ខខណ្ឌអានុភាពនៃទម្រង់

មតកសាសន៍នៃជនដែលនៅក្នុងនាវា ឬយន្តហោះ មានអានុភាពត្រឹមរយៈពេល ០៦ (ប្រាំមួយ) ខែប៉ុណ្ណោះ គិតចាប់ពីថ្ងៃដែលម្ចាស់បណ្តាំ បែរជាអាចធ្វើមតកសាសន៍ បានតាមទម្រង់នៃមតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូត មតកសាសន៍ដោយលិខិតឯកជន ឬ មតកសាសន៍ដោយលិខិតសម្ងាត់ ក្រោយពេលដែលម្ចាស់បណ្តាំត្រូវបានចុះពីនាវា ឬ យន្តហោះ។[52] ក្រោយការចុះពីនាវា ឬ យន្តហោះ ម្ចាស់បណ្តាំ អាចធ្វើមតកសាសន៍តាមទម្រង់ធម្មតាវិញបាន ព្រមទាំងអាចបង្ហាញឆន្ទៈលុបចោលមតកសាសន៍ដែលម្ចាស់បណ្តាំស្ថិតនៅក្នុងនាវា ឬ យន្តហោះបាន។

ផ្នែកទី៣៖ មតកសាសន៍ ក្នុងស្ថានភាពពិសេសផ្សេងទៀត

ករណីពិសេសផ្សេងទៀត ដែលម្ចាស់បណ្តាំមិនអាចធ្វើមតកសាសន៍តាមទម្រង់ធម្មតា មានដូចជាម្ចាស់បណ្តាំស្ថិតក្នុងស្ថានភាពដែលមិនអាចវិនិច្ឆ័យបាន ឬ ជនដែលមិនអាចនិយាយបាន ឬ ម្ចាស់បណ្តាំមិនមានលំនៅឋាននៅក្នុងស្រុក (មានលំនៅឋាននៅបរទេស) ហើយម្ចាស់បណ្តាំមានបំណងធ្វើមតកសាសន៍។ ទោះបីជាម្ចាស់បណ្តាំស្ថិតក្នុងស្ថានភាពពិសេសណាក៏ដោយ ម្ចាស់បណ្តាំពិតជាអាចធ្វើមតកសាសន៍បានដោយអនុលោមតាមទម្រង់ដែលបានកំណត់ជាក់លាក់ទៅតាមស្ថានភាពនីមួយៗ។ នៅក្នុងផ្នែកនេះ យើងនឹងលើកយកនូវបញ្ញត្តិដែលពាក់ព័ន្ធនឹង (កថាខណ្ឌទី១) មតកសាសន៍នៃជនដែលស្ថិតនៅក្រោមអាណា

[52] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧៨ កថាខណ្ឌទី៥

ព្យាបាលទូទៅ, (កថាខណ្ឌទី២) មតកសាសន៍នៃជនដែលមិនអាចនិយាយបាន និង (កថាខណ្ឌទី៣) មតកសាសន៍ ជនជាតិខ្មែររស់នៅបរទេស មកធ្វើការបកស្រាយ។

កថាខណ្ឌទី១៖ មតកសាសន៍នៃជនដែលស្ថិតនៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ

ចំពោះជនដែលស្ថិតនៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ ជាជនដែលស្ថិតនៅក្នុងស្ថានភាពជានិរន្តរ៍ដែលខ្វះសមត្ថភាពក្នុងការយល់ដឹង និងវិនិច្ឆ័យអំពីលទ្ធផលតាមផ្លូវច្បាប់ នៃសកម្មភាពរបស់ខ្លួន ដោយសារមានវិបត្តិផ្នែកបញ្ញាស្មារតី។[53] ជនដែលស្ថិតនៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ ជាជនដែលត្រូវបានកម្រិតសមត្ថភាពក្នុងការធ្វើសកម្មភាព។[54] តាមអត្ថន័យនេះ ជនដែលស្ថិតក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ មិនអាចធ្វើសកម្មភាពបានទេ ទោះបីជាសកម្មភាពឯកតោភាគី ឬ កិច្ចសន្យា។ រាល់ការធ្វើសកម្មភាព ត្រូវធ្វើឡើងដោយមានការយល់ព្រមពី អ្នកអាណាព្យាបាលទូទៅ បើមិនដូច្នេះទេ សកម្មភាពដែលបានធ្វើអាចលុបចោលបាន។

ប៉ុន្តែចំពោះការធ្វើមតកសាសន៍វិញ ច្បាប់បានបញ្ញត្តិពិសេស សម្រាប់ម្ចាស់បណ្តាំជាជនដែលស្ថិតក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ ម្ចាស់បណ្តាំអាចធ្វើមតកសាសន៍បានមិនចាំបាច់មានការអនុញ្ញាតិពីអ្នកអាណា-ព្យាបាលទូទៅឡើយ លុះត្រាតែ (១) ម្ចាស់បណ្តាំបានជាសះស្បើយពីជម្ងឺក្នុងកម្រិតណាមួយ និង (២) វត្តមានវេជ្ជបណ្ឌិត។

១. លក្ខខណ្ឌសះស្បើយពីជម្ងឺ

មតកសាសន៍នៃជនដែលស្ថិតក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ អាចធ្វើមតកសាសន៍បាន ព្រមទាំងមានសុពលភាព លុះត្រាតែជនដែលនៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ បានសះស្បើយមួយរយៈឡើងវិញ នូវសមត្ថភាពក្នុងការយល់ដឹង និង វិនិច្ឆ័យអំពីលទ្ធផលតាមផ្លូវច្បាប់ នៃសកម្មភាពរបស់ម្ចាស់បណ្តាំ ដែលបានធ្វើ។ ការជាសះស្បើយ សំដៅដល់ស្ថានភាពដែលម្ចាស់បណ្តាំមានស្មារតី ដឹងខុសត្រូវ ដឹងច្បាស់ពីអំពើដែលម្ចាស់បណ្តាំធ្វើ ម្ចាស់បណ្តាំអាចវិនិច្ឆ័យសេចក្តី និងអាចដឹងពីលទ្ធផលនៃអំពើរបស់ម្ចាស់បណ្តាំតាមផ្លូវច្បាប់បាន ទោះបីជាមិនទាន់បានទទួលការប្រកាសរបស់តុលាការអំពី ការសម្រេចលុបចោលការប្រកាសចាប់ផ្តើមអាណាព្យាបាលទូទៅក៏ដោយ។ ប៉ុន្តែស្ថានភាពដែលអាចកំណត់ថា ម្ចាស់បណ្តាំ អាចដឹង និងវិនិច្ឆ័យបាន ក្នុងកម្រិតណាមួយបានជាការវិនិច្ឆ័យរបស់វេជ្ជបណ្ឌិតដែលមានជំនាញ។

---

[53] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា២៤ កថាខណ្ឌទី១

[54] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១៦

២. វត្តមានវេជ្ជបណ្ឌិត

វេជ្ជបណ្ឌិតយ៉ាងតិចពីរ (០២) នាក់ត្រូវមានវត្តមាន នៅពេលម្ចាស់បណ្តាំធ្វើមតកសាសន៍។[55] វេជ្ជបណ្ឌិត ត្រូវវាយតម្លៃ និងពិនិត្យឱ្យបានច្បាស់លាស់លើស្ថានភាពជាក់ស្តែងរបស់ម្ចាស់បណ្តាំ ព្រោះថាមតកសាសន៍នៃជនដែលស្ថិតក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ វេជ្ជបណ្ឌិតត្រូវសរសេរបញ្ជាក់បន្ថែមលើលិខិតមតកសាសន៍ថា នៅពេលដែលម្ចាស់បណ្តាំបានធ្វើមតកសាសន៍ ម្ចាស់បណ្តាំពុំបានស្ថិតក្នុងស្ថានភាពខ្វះសមត្ថភាពក្នុងការយល់ដឹង និងវិនិច្ឆ័យអំពីលទ្ធផលតាមផ្លូវច្បាប់ នៃសកម្មភាពរបស់ម្ចាស់បណ្តាំ ដោយសារមានវិបត្តិស្មារតីទេ។ បន្ថែមពីនេះ វេជ្ជបណ្ឌិត ត្រូវចុះហត្ថលេខាលើមតកសាសន៍ផងដែរ។[56] វត្តមានរបស់វេជ្ជបណ្ឌិត គឺពិតជាសំខាន់ណាស់ ក្នុងការបញ្ជាក់ថា ម្ចាស់បណ្តាំ មិនបានស្ថិតក្នុងស្ថានភាពខ្វះសមត្ថភាពក្នុងការយល់ដឹង និងវិនិច្ឆ័យអំពីលទ្ធផលតាមផ្លូវច្បាប់ នៅពេលម្ចាស់បណ្តាំធ្វើមតកសាសន៍។

សូមបញ្ជាក់ផងដែរថា លក្ខខណ្ឌសុពលភាពនៃទម្រង់ ដែលកំណត់ខាងលើនេះ ជាទម្រង់បន្ថែមទៅលើទម្រង់នៃមតកសាសន៍នីមួយៗ ម្ចាស់បណ្តាំ មានជម្រើសក្នុងការជ្រើសរើសទម្រង់នៃមតកសាសន៍ណាមួយ តាមឆន្ទៈរបស់ខ្លួន។

កថាខណ្ឌទី២៖ មតកសាសន៍នៃជនដែលមិនអាចនិយាយបាន ឬមិនអាចស្តាប់បាន

បើម្ចាស់បណ្តាំ បានស្ថិតនៅក្នុងស្ថានភាពដែលមិនអាចនិយាយបាន ឬ មិនអាចស្តាប់បាន ដោយមូលហេតុនៃជម្ងឺ ឬ មូលហេតុផ្សេងទៀត ប៉ុន្តែម្ចាស់បណ្តាំមានបំណងធ្វើមតកសាសន៍ ម្ចាស់បណ្តាំអាចធ្វើមតកសាសន៍ បានដោយត្រូវបំពេញលក្ខខណ្ឌទម្រង់មួយចំនួនបន្ថែមទៀតដែលច្បាប់បានបញ្ញត្តិពិសេសចំពោះហេតុនីមួយៗ (១) ចំពោះម្ចាស់បណ្តាំជាជនដែលមិនអាចនិយាយបាន និង (២) ចំពោះម្ចាស់បណ្តាំ និងសាក្សី ជាជនដែលមិនអាចស្តាប់បាន។

១. ម្ចាស់បណ្តាំជាជនដែលមិនអាចនិយាយបាន

នៅក្នុងករណីដែលបុគ្គលដែលមិនអាចនិយាយបាន ធ្វើមតកសាសន៍តាមទម្រង់លិខិតយថាភូតមតកសាសន៍ដោយលិខិតសម្ងាត់ និងមតកសាសន៍របស់ជនដែលកំពុងជួបប្រទះគ្រោះថ្នាក់បន្ទាន់ដល់អាយុជីវិត ជាដើម ម្ចាស់បណ្តាំ អាចជំនួសការប្រាប់បាន ដោយធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍អំពីខ្លឹមសារនៃមតកសាសន៍ ឬ សេចក្តីថ្លែងការណ៍ថា លិខិតដែលបានដាក់ស្រោមសំបុត្របិទជិតជាលិខិតមតកសាសន៍ តាមការបកប្រែរបស់អ្នកបកប្រែ ឬ សរសេរដោយដៃខ្លួនផ្ទាល់ នៅចំពោះមុខសារការី ឬ សាក្សី។[57]

[55] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧៦ កថាខណ្ឌទី១

[56] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៧៦ កថាខណ្ឌទី២

[57] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ១១៧៩ កថាណ្ឌទី១

នេះជាករណីពិសេស ក្នុងករណីម្ចាស់បណ្តាំ ជាបុគ្គលដែលមិនអាចនិយាយបាន ហើយម្ចាស់បណ្តាំត្រូវបង្ហាញឆន្ទៈធ្វើមតកសាសន៍បាន ដោយជំនួសការការថ្លែងដោយផ្ទាល់មាត់ ដោយការបកប្រែរបស់អ្នកបកប្រែ។

ម៉្យាងវិញទៀត ប្រសិនបើមានហេតុដូចនេះបានកើតឡើង សារការីដែលជាអ្នកទទួលបន្ទុកក្នុងការតាក់តែងមតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូត និងជាអ្នកទទួលបន្ទុកក្នុងការរក្សាមតកសាសន៍ដោយលិខិតសម្ងាត់ និងសាក្សីដែលជាអ្នកទទួលបន្ទុកក្នុងការតាក់តែងមតកសាសន៍នៃជនដែលកំពុងជួបគ្រោះថ្នាក់បន្ទាន់ដល់អាយុជីវិត ជនទាំងនេះត្រូវសរសេរនូវហេតុដែលម្ចាស់បណ្តាំ មិនអាចនិយាយបាន ព្រមទាំងការប្រើវិធីផ្សេងដើម្បីជំនួសការថ្លែងការណ៍ជាផ្ទាល់មាត់ ចូលទៅក្នុងលិខិតមតកសាសន៍ផង។

២. ម្ចាស់បណ្តាំជាជនដែលមិនអាចស្តាប់បាន

ក្នុងករណី ម្ចាស់បណ្តាំ និងសាក្សីជាមនុស្សថ្លង់មិនអាចស្តាប់បានទេ សារការី ឬបុគ្គលផ្សេងទៀត អាចជំនួសការអានឱ្យស្តាប់ ដោយប្រាប់អំពីអត្ថន័យដែលខ្លួនបានសរសេរ តាមការបកប្រែរបស់អ្នកបកប្រែ ទៅម្ចាស់បណ្តាំ ឬ សាក្សី។[58] ថ្វីបើម្ចាស់បណ្តាំមានបំណងធ្វើមតកសាសន៍ តាមទម្រង់ណាមួយដែលច្បាប់បានកំណត់ ដែលតម្រូវឱ្យមានការអាន ឬ សូត្រឡើងវិញនូវខ្លឹមសារនៃមតកសាសស៍ដែលសារការី ឬ បុគ្គលផ្សេងទៀត ដែលបានសរសេរតាមសម្តីរបស់ម្ចាស់បណ្តាំ ហើយម្ចាស់បណ្តាំ និងសាក្សី បែរជាមនុស្សថ្លង់មិនអាចស្តាប់បាន នោះត្រូវមានវត្តមានរបស់អ្នកបកប្រែម្នាក់ទៀត ដើម្បីចូលរួមបកប្រែនូវសម្តីរបស់សារការី ឬ បុគ្គលផ្សេងទៀតដែលច្បាប់បានកំណត់ ជាភាសាកាយវិការឱ្យ ម្ចាស់បណ្តាំ និងសាក្សី។ ក្នុងករណីនេះ សារការី ឬ បុគ្គលផ្សេងទៀតដែលជាអ្នកទទួលបន្ទុកសរសេរមតកសាសន៍ ត្រូវសរសេរអំពីហេតុដែលម្ចាស់បណ្តាំមិនអាចស្តាប់បាន នៅក្នុងលិខិតមតកសាសន៍។[59]

កថាខណ្ឌទី៣៖ មតកសាសន៍ជនជាតិខ្មែររស់នៅបរទេស

មិនថាជនជាតិខ្មែររស់នៅទីណាទេ សុទ្ធតែអាចធ្វើមតកសាសន៍តាមទម្រង់ដែលកំណត់ដោយក្រមរដ្ឋប្បវេណីកម្ពុជារួមទាំងទម្រង់ធម្មតា និងទម្រង់ពិសេសដែលម្ចាស់បណ្តាំបានស្ថិតក្នុងស្ថានភាពពិសេស។ ម្ចាស់បណ្តាំមានជម្រើស ក្នុងការធ្វើមតកសាសន៍ តាមទម្រង់ណាមួយបានដោយសេរី។ មតកសាសន៍ដោយលិខិតឯកជន ដែលធ្វើឡើងដោយជនជាតិខ្មែររស់នៅបរទេស បានផ្តល់ភាពងាយស្រួលជាងទម្រង់មតកសាសន៍ផ្សេងទៀត ប្រសិនបើម្ចាស់បណ្តាំមានចំណេះដឹង ចេះសរសេរអក្សរ ដោយម្ចាស់បណ្តាំអាចធ្វើ

[58] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ១១៧៩ កថាខណ្ឌទី២

[59] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ១១៧៩ កថាខណ្ឌទី៣

មតកសាសាន៍បានដោយខ្លួនឯង មិនចាំបាច់មានសារការី និងសាក្សីទេ។ ចំណែកឯមតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូត និងមតកសាសន៍ដោយលិខិតសម្ងាត់ ម្ចាស់បណ្តាំក៏អាចធ្វើមតកសសាន៍បានដែរ ប្រសិនបើម្ចាស់បណ្តាំបានរស់នៅទីកន្លែងដែលមានកុងស៊ុលនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាប្រចាំនៅ ព្រោះថា មតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូត និងមតកសាសន៍ដោយលិខិតសម្ងាត់ ត្រូវបានធ្វើឡើងនៅចំពោះមុខកុងស៊ុល ហើយកុងស៊ុលត្រូវអនុវត្តនាទីរបស់សារការី។[60]

[60] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ១១៨១

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

ក្រោយពីបានធ្វើកាសិក្សាស្រាវជ្រាវ លើទ្រឹស្តីគតិយុត្តដោយផ្អែកលើក្រមរដ្ឋប្បវេណី និងលិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្តផ្សេងទៀតដែលពាក់ព័ន្ធ នឹងប្រធានបទស្តីពី **ទម្រង់នៃលិខិតមតកសាសន៍ក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណីកម្ពុជា** រួចមក ឃើញថា ទម្រង់នៃលិខិតមតកសាន៍ បានបង្កប់នូវលក្ខខណ្ឌ និងទម្រង់ពិសេសផ្សេងៗគ្នាជាច្រើន ដើម្បីឱ្យមានលក្ខណៈសមស្រប ទៅនឹងស្ថានភាពជាក់ស្តែងរបស់ម្ចាស់បណ្តាំ នៅពេលធ្វើមតកសាសន៍។ ការកំណត់នូវទម្រង់នៃមតកសាសន៍នីមួយៗ បានធ្វើឡើងក្នុងគោលបំណង ដើម្បីការពារផលប្រយោជន៍រួម របស់ម្ចាស់បណ្តាំ និងអ្នកដែលទទួលបានផលប្រយោជន៍តាមរយៈមតកសាសន៍តែប៉ុណ្ណោះ។

ការធ្វើមតកសាសន៍ ចាំបាច់ត្រូវធ្វើតាមទម្រង់ដែលបានកំណត់ដោយក្រមរដ្ឋប្បវេណី ព្រោះថា បើការធ្វើមតកសាន៍ បានខ្វះ ឬ មិនត្រូវនឹងទម្រង់ណាមួយ ដែលបានកំណត់ដោយច្បាប់ មតកសាសន៍ ត្រូវចាត់ទុកជាមោឃៈ។ ទោះបីជាការធ្វើមតកសាសន៍តាមទម្រង់ណាមួយក្តី ម្ចាស់បណ្តាំ ត្រូវតែមានសមត្ថភាពក្នុងការធ្វើសកម្មភាព និងសម្ថភាពខាងឆន្ទៈ ពោលគឺម្ចាស់បណ្តាំ ត្រូវតែជានីតិជន និងអនីតិជនដែលទទួលបានអគ្គាធិនភាព និងអាចដឹងអំពីលទ្ធផលនៃសកម្មភាពរបស់ខ្លួនតាមផ្លូវច្បាប់ ទើបអាចធ្វើមតកសាសន៍បាន។

ម្ចាស់បណ្តាំ អាចធ្វើមតកសាសន៍ដោយខ្លួនឯង តាមទម្រង់នៃមតកសាសន៍ដោយលិខិតឯកជន។ ទម្រង់នេះ តម្រូវឱ្យម្ចាស់បណ្តាំ មានចំណេះដឹង និងចេះសរសេរអក្សរ ដោយសារតែម្ចាស់បណ្តាំ ត្រូវសរសេរដោយផ្ទាល់ដៃ នូវខ្លឹមសារនៃមតកសាសន៍ ដោយមិនអាចប្រើប្រាស់នូវម៉ាស៊ីន ដូចជាអង្គុលីលេខ ឬ កុំព្យូទ័របានទេ និងពុំមានអ្នកណាអាចសរសេរជំនួសបានដែរ។ ផ្ទុយទៅវិញ ប្រសិនបើម្ចាស់បណ្តាំ មានបំណងឱ្យតតិយជន ជាអ្នកសរសេរមតកសាសន៍ជំនួស ម្ចាស់បណ្តាំ អាចធ្វើមតកសាសន៍តាមទម្រង់ជាលិខិតយថាភូត និង មតកសាសន៍តាមទម្រង់ជាលិខិតសម្ងាត់បាន។

បន្ថែមពីនេះ មានករណីដែលម្ចាស់បណ្តាំ កំពុងស្ថិតក្នុងស្ថានភាពពិសេស មិនអាចធ្វើមតកសាសន៍បានបានតាមទម្រង់ធម្មតា ក្រមរដ្ឋប្បវេណី ក៏បានកំណត់ពីទម្រង់ជាក់លាក់មួយចំនួនដែលត្រូវអនុវត្តក្នុងករណីពិសេសនីមួយៗ។ មិនតែប៉ុណ្ណោះ ការធ្វើមតកសាសន៍ បានបើកទូលាយដល់ជននៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ និងជនដែលមិនចេះនិយាយ ឬ មិនអាចស្តាប់បាន ក៏អាចធ្វើមតកសាសន៍បានដែរ។ យ៉ាងណាមិញ ម្ចាស់បណ្តាំដែលជាជនជាតិខ្មែរ រស់នៅបរទេស ក៏អាចធ្វើមតកសាសន៍តាមទម្រង់ជាលិខិតយថាភូត និងជាទម្រង់លិខិតសម្ងាត់បានដែរ ប្រសិនបើមានកុងស៊ុលនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាប្រចាំនៅ។

ការសិក្សាអំពីទម្រង់នៃមតកសាសន៍ដែលបានកំណត់នៅក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណី គឺពិតជាមានគុណតម្លៃដ៏វិសេសសវិសាល ក្នុងការបង្កើននូវចំណេះដឹងបន្ថែមពាក់ព័ន្ធនឹងការធ្វើមតកសាសន៍ ក៏ដូចជាស្វែងយល់ពីបញ្ហាដែលកំពុងកើតមានឡើងនៅក្នុងសង្គមជាក់ស្តែង។ ទម្រង់នៃមតកសាសន៍ គឺជាផ្នែកមួយដ៏សំខាន់ក្នុងរបបនៃសន្តតិកម្មតាមបណ្តាំ ដើម្បីឱ្យមតកសាសន៍ដែលបានធ្វើឡើងត្រឹមត្រូវស្របច្បាប់ និងដើម្បីបង្ការការក្លែងបន្លំណាមួយកើតឡើង ជាពិសេស គឺការសម្រេចនូវឆន្ទៈចុងក្រោយរបស់ម្ចាស់បណ្តាំ នៅពេលដែលម្ចាស់បណ្តាំទទួលមរណភាព។

ទន្ទឹមនឹងនេះ ប្រសិនបើយើងពិនិត្យឱ្យបានស៊ីជម្រៅទៅលើបញ្ញត្តិទាំងឡាយ ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងទម្រង់នៃមតកសាសន៍ដែលបានកំណត់ក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណី ឃើញថា នៅមានចំនុចមួយចំនួន ដែលមានការខ្វះចន្លោះ និងមិនបានកំណត់ជាក់លាក់នៅឡើយ។ ការមិនបានកំណត់ច្បាស់លាស់ ក៏ជាកត្តាដែលអាចធ្វើឱ្យទម្រង់នៃមតកសាសន៍ដែលបានធ្វើដោយម្ចាស់បណ្តាំ ងាយនឹងមានការក្លែងបន្លំ និងបាត់បង់ផងដែរ។ ជាក់ស្តែង នៅក្នុងលក្ខខណ្ឌទម្រង់នៃមតកសាសន៍ បញ្ញត្តិច្បាប់បានកំណត់ថា ម្ចាស់បណ្តាំត្រូវចុះហត្ថលេខានៅលើមតកសាន៍ដែលម្ចាស់បណ្តាំបានធ្វើ។ ការកំណត់ឱ្យចុះហត្ថលេខា មិនបានបញ្ជាក់ន័យច្បាស់លាស់ថាត្រូវចុះហត្ថលេខាយ៉ាងដូចម្តេចទេ ក្នុងន័យនេះ អាចចុះហត្ថលេខាត្រឹមទំព័រចុងក្រោយ ឬយ៉ាងណា។ មានករណីដែលម្ចាស់បណ្តាំ ធ្វើមតកសាសន៍ ដោយមានច្រើនទំព័រ ហេតុនេះ ប្រសិនបើទម្រង់នៃមតកសាសន៍ដែលបានកំណត់ដោយច្បាប់ពុំបានកំណត់ឱ្យបានច្បាស់លាស់ទេ ម្ចាស់បណ្តាំ គ្រាន់តែចុះហត្ថលេខាត្រង់ទំព័រចុងក្រោយ នឹងមានសុពលភាពតាមផ្លូវច្បាប់ ដូច្នេះ ទំព័រនៃមតកសាសន៍ដែលមិនបានចុះហត្ថលេខាអាចត្រូវបានកែប្រែ ឬ ក្លែងបន្លំបាន។ ម៉្យាងវិញទៀត ការចុះហត្ថលេខានៅក្នុងសង្គមយើងបច្ចុប្បន្ន នៅមិនទាន់មានការអនុវត្តបានល្អប្រសើរនៅឡើយទេ ប្រជាពលរដ្ឋមួយចំនួន ដែលជាអ្នករកស៊ី ឬ ធ្វើស្រែចំការជាដើម មិនយល់ថាអ្វីជាហត្ថលេខា ឬ មិនចេះចុះហត្ថលេខានោះទេ។ គំនូសហត្ថលេខា ត្រូវបានផ្លាស់ប្តូរដោយសេរី ព្រោះថាមិនមានប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រង ឬ បញ្ញត្តិច្បាប់ដែលចងជាកាតព្វកិច្ចនោះទេ ហេតុនេះ ការចុះហត្ថលេខាលើមតកសាសន៍តែម្យ៉ាង មិនអាចបញ្ជាក់ច្បាស់ពីឆន្ទៈរបស់ម្ចាស់បណ្តាំនោះទេ។

បន្ថែមពីនេះ ទោះបីជា ក្រមរដ្ឋប្បវេណី បានប្រកាសឱ្យប្រើប្រាស់តាំងពីឆ្នាំ២០០៧ ក៏ពិតមែន ប៉ុន្តែបញ្ញត្តិដែលពាក់ព័ន្ធនឹងទម្រង់មតកសាសន៍ដែលបានកំណត់ដោយច្បាប់ ហាក់មិនទាន់បានបើកទូលំទូលាយដល់ប្រជាពលរដ្ឋនៅឡើយ។ ប្រជាពលរដ្ឋហាក់នៅមិនទាន់យល់ច្បាស់ចំពោះទម្រង់នីមួយៗនៃមតកសាសន៍ដែលម្ចាស់បណ្តាំអាចធ្វើ ដើម្បីបង្កើតសុពលភាពតាមផ្លូវច្បាប់។ ប្រជាពលរដ្ឋភាគច្រើន មិនបានធ្វើមតកសាសន៍ត្រឹមត្រូវតាមទម្រង់ច្បាប់នោះទេ ពោលគឺភាគច្រើនគ្រាន់តែហៅកូនចៅមកធ្វើបណ្តាំដោយផ្ទាល់

មាត់ មិនមានការធ្វើជាលិខិតជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ឬ ធ្វើតាមលក្ខខណ្ឌទម្រង់ដែលកំណត់ដោយច្បាប់នោះទេ។ បណ្តាំដែលបានធ្វើក្នុងទម្រង់ជាផ្ទាល់មាត់ មិនត្រូវបានចាត់ទុកថាជាទម្រង់ណាមួយដែលកំណត់ដោយក្រម រដ្ឋប្បវេណីនោះទេ ហេតុនេះបណ្តាំប្រភេទនេះមិនមានអានុភាពតាមផ្លូវច្បាប់ឡើយ។

អនុសាសន៍

ក្រោយពីបានធ្វើការសិក្សាស្រាវជ្រាវ និងស្វែងយល់ជុំវិញប្រធានបទស្តីពី **ទម្រង់នៃលិខិតមតក-សាសន៍ក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណី** រួចមក ជារួមឃើញថា ទម្រង់នៃលិខិតមតកសាសន៍ដែលបានកំណត់ដោយក្រមរដ្ឋប្បវេណីមានភាពច្បាស់លាស់ ប៉ុន្តែនៅមានចំណុចខ្វះខាតមួយចំនួន គួរបំពេញបន្ថែម ដើម្បីឱ្យការធ្វើមតកសាសន៍កាន់តែមានភាពត្រឹមត្រូវ និងពិតប្រាកដតាមឆន្ទៈរបស់ម្ចាស់បណ្តាំ។ បន្ថែមពីនេះ ការអនុវត្តលើបញ្ញត្តិដែលពាក់ព័ន្ធនឹងទម្រង់នៃមតកសាសន៍នៅក្នុងប្រទេសយើង ក៏មិនទាន់មានភាពទូលំទូលាយនៅឡើយ ហេតុដូច្នេះ ដើម្បីឱ្យទម្រង់នៃមតកសាសន៍កាន់ច្បាស់លាស់ និងជម្រុញការអនុវត្តឱ្យកាន់តែរលូន និងមានភាពល្អប្រសើរជាងមុនទៀត នាងខ្ញុំសូមចូលរួមមតិយោបល់ដូចខាងក្រោម៖

១. ក្រសួងយុត្តិធម៌ ក៏ដូចជាស្ថាប័នដែលពាក់ព័ន្ធ គប្បីពិនិត្យមើលបន្ថែមលើបញ្ញត្តិទាំងឡាយដែលពាក់ព័ន្ធនឹងទម្រង់នៃមតកសាសន៍ ត្រង់ចំណុចការចុះហត្ថលេខារបស់ម្ចាស់បណ្តាំ ដោយធ្វើវិសោធនកម្មបំពេញបន្ថែម ទៅលើចំណុច ការចុះហត្ថលេខា មកជា ការចុះហត្ថលេខា ឬ ផ្តិតស្នាមមេដៃនិងសរសេរនាមខ្លួន ឬនាមត្រកូល វិញ ហើយបន្ថែមត្រង់ការចុះហត្ថលេខា ឬ ផ្តិតស្នាមមេដៃនៅគ្រប់ទំព័រនៃមតកសាសន៍។ ការធ្វើបែបនេះ អាចបង្កលក្ខណៈងាយស្រួលដល់ប្រជាពលរដ្ឋដែលមិនចេះចុះហត្ថលេខា ដោយជំនួសការចុះហត្ថលេខាដោយស្នាមមេដៃបាន ហើយការចុះហត្ថលេខា ឬស្នាមមេដៃ នៅគ្រប់ទំព័រនឹងធ្វើឱ្យមតកសាសន៍កាន់តែមានភាពពិតប្រាកដ។

២. ក្រសួងយុត្តិធម៌គួរគប្បីធ្វើការផ្សព្វផ្សាយ អំពីរបបនៃសន្តតិកម្មតាមមតកសាសន៍ ជាពិសេសពាក់ព័ន្ធនឹងទម្រង់នៃលិខិតមតកសាសន៍ដែលបានកំណត់ដោយក្រមរដ្ឋប្បវេណី ឱ្យកាន់តែទូលំទូលាយដល់សាធារណជន ដើម្បីឱ្យដឹងពីទម្រង់បែបបទនៃការធ្វើមតកសាសន៍ ប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព។ ដោយធ្វើការពង្រីកនូវការផ្សព្វផ្សាយ តាមរយៈប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិក ទូរទស្សន៍ វិទ្យុ និងប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយផ្សេងទៀត ជាពិសេសការបង្កើតនូវសិក្ខាសាលាបន្ថែមជូនដល់ប្រជាពលរដ្ឋនៅតាមមូលដ្ឋាន ដើម្បីឱ្យប្រជាពលរដ្ឋទាំងអស់បានដឹង និងយល់កាន់តែច្បាស់ចំពោះបញ្ហាដែលពាក់ព័ន្ធនឹងទម្រង់នៃមតកសាសន៍ ដែលត្រូវបានកំណត់ដោយច្បាប់ ដើម្បីជាប្រយោជន៍ដល់ការរស់នៅប្រចាំថ្ងៃរបស់ប្រជាពលរដ្ឋផ្ទាល់។

ឯកសារពិគ្រោះ

១. អត្ថបទច្បាប់

១.១. ក្រមរដ្ឋប្បវេណី នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ដែលប្រកាសឱ្យប្រើដោយព្រះរាជក្រមលេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០ ចុះថ្ងៃទី០៨ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៧។

១.២. ច្បាប់ស្តីពីការអនុវត្តក្រមរដ្ឋប្បវេណី ដែលប្រកាសឱ្យប្រើដោយព្រះរាជក្រមលេខ នស/រកម/០៥១១/០០៧ ចុះថ្ងៃទី៣១ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១១។

២. អត្ថបទពិគ្រោះ

២.១. ក្រសួងយុត្តិធម៌, ឆ្នាំ២០០៩, សេចក្តីកំណត់ចំពោះមាត្រានីមួយៗនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ភាគ ១ គន្ថីទី១-ទី៣, ភ្នំពេញ។

២.២. ក្រសួងយុត្តិធម៌, ឆ្នាំ២០១០, សេចក្តីកំណត់ចំពោះមាត្រានីមួយៗនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ភាគ ២ គន្ថីទី៤, ភ្នំពេញ។

២.៣. ក្រសួងយុត្តិធម៌, ឆ្នាំ២០១០, សេចក្តីកំណត់ចំពោះមាត្រានីមួយៗនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ភាគ ៦ គន្ថីទី៨-ទី៩, ភ្នំពេញ។

២.៤. រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ឆ្នាំ២០១៣, សេចក្តីពន្យល់អំពីក្រមរដ្ឋប្បវេណីភាគ ១, ភ្នំពេញ, ការកែសម្រួលលើការបោះពុម្ពលើកទី១។

២.៥. រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ឆ្នាំ២០១៧, សេចក្តីពន្យល់អំពីក្រមរដ្ឋប្បវេណីភាគ ៣, ភ្នំពេញ, ការកែសម្រួលលើការបោះពុម្ពលើកទី១។

២.៦. អ៊ីវ ប៉ូលី, ទេព បូផល, ឆ្នាំ២០១៧, មតកសាសន៍

៣. គេហទំព័រ

៣.១.https://www.jica.go.jp/project/english/cambodia/025/materials/c8h0vm0000c54sbn-att/code_04_01.pdf

៣.២. https://drive.google.com/file/d/1Z1aPFMXz-JOpT0Ili_raqyLN9ypgy8cB/view

៣.៣.https://www.rfi.fr/km/chronique-bilingue-hel-sambath-testament-02-08-2018